

ФОНД АКТИВНИ ГРАЖДАНИ БЪЛГАРИЯ ПО ФМ НА ЕИП 2014-2021 г.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“, в партньорство с Българския хелзинкски комитет, изпълнява тригодишен проект „Международните правозащитни стандарти на фокус“ с финансова подкрепа, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

ЕЛЕКТРОННО ИЗДАНИЕ

БЮЛЕТИН

СЪДЕБНА ПРАКТИКА ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Брой 60, май 2021 г.

В настоящия шестдесети бюлетин „Съдебна практика по правата на човека“ ще намерите кратки резюмета на решения, постановени през май 2021 г. от Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“) по дела срещу други държави, анотации на всички решения на ЕСПЧ по дела срещу България, както и диспозитивите на решения на Съда на Европейския съюз по дела, касаещи права на човека, от същия месец.

Бюлетинът излиза в електронен вариант и се разпространява безплатно.

Съдържание

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ.....	3
2. ПРАВО НА ЖИВОТ	10
3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ	20
4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС.....	24
5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ	25
6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ	49
7. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА	55
8. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ.....	56
9. ДРУГИ ПРАВА	57

Амбицията на фондация „Български адвокати за правата на човека“ е този бюлетин да достига до максимално широк кръг представители на юридическата професия и да ги подпомага в работата им по прилагане на европейските правозащитни стандарти в България.

1. ДОПУСТИМОСТ НА ЖАЛБИТЕ ПРЕД ЕСПЧ

Същността на оплакването на жалбоподателя се състои в това, че държавата не е защитила собствеността му от щетите, причинени от трето лице. Съдът намира жалбата за недопустима поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като жалбоподателят не се е възползвал от възможността да предяви иск за обезщетение по ЗОДОВ срещу РДНСК във връзка с твърдяното бездействие на дирекцията.

Решение по допустимостта [Stoyanov against Bulgaria \(no. 46287/12\)](#)

Жалбоподателката, известен журналист и политически коментатор, има статут на жертва на наложената бланкетна забрана за разпространяването на всякаква информация относно текущо парламентарно разследване на твърдения за корупция срещу четирима министри. Университетски преподаватели, използващи социални медии обаче нямат качеството на жертва, тъй като не са доказали, че рискът от възпиращия ефект на забраната спрямо тях не е чисто хипотетичен.

Решение по делото [Akdeniz et autres c. Turquie \(no. 41139/15 и 41146/15\)](#)

Фактите: Жалбоподателите по делото са двама университетски преподаватели по право (г-н Акдениз и г-н Алтъпармак) и един журналист – г-жа Гювен.

На 5 май 2014 г. Парламентът започнал разследване и създал парламентарна комисия, която да разгледа твърдения за корупция срещу четирима бивши министри. Комисията разпитала свидетели, разгледала експертни доклади и досиетата за наказателни разследвания по обвинения в контрабанда, търговия с влияние, корупция, подправка на официални документи, злоупотреба с власт. Заключението ѝ било, че обвиненията срещу министрите са неоснователни. Окончателният доклад на комисията, в който е събрана цялата получена от нея информация, бил отпечатан, публикуван на уебсайта на Парламента и в Държавен вестник.

По искане на председателя на Комисията на 25 ноември 2014 г. мировия съдия № 7 в Анкара постановил забрана за разпространението и публикуването във всички средства за комуникация на информацията относно съдържанието на поисканите и получени от комисията сведения и документи, както и относно изявленията на изслушаните от нея лица. Подаденото от първите двама жалбоподатели възражение срещу това решение е отхвърлено на 15 декември 2014 г. от мирови съдия № 8 в Анкара.

Подадената от жалбоподателите индивидуална конституционна жалба била обявена от Конституционният съд за недопустима *ratione personae*. КС приел, че жалбоподателите нямат качеството на жертви, тъй като не са били засегнати от наказателното преследване и не са били пряко и лично засегнати от наложената забрана, не били доказали и законен интерес да получават информация за

парламентарното разследване. Решението е прието с особени мнение относно статута на жертви на жалбоподателите.

В други свои решения от 2 април 2014 г. и 29 май 2014 г. КС признава статута на жертва на жалбоподателите г-н Акдениз и г-н Алтъпармак и се съгласява да разгледа жалбата им срещу две решения за блокиране на достъпа им до уебсайтовете Twitter.com и YouTube.com (вж. *Cengiz et autres c. Turquie*, n°s 48226/10 et 14027/11, §§ 25-26). С решение от 11 юли 2019 г., КС е разгледал индивидуалната жалба на частната телевизионна мрежа *Halk Radyo ve Televizyon Yayincılık A.Ş.* срещу мярката, предмет на настоящото дело, приемайки, че частната телевизионна мрежа може да се счита за „жертва“, във връзка с нарушаване на свободата на пресата, тъй като действията на държавата трябвало да бъдат подлагани на контрол от страна на пресата и общественото мнение.

Решението:

31-32. Жалбоподателите считат, че постановената от мировия съдия временна забрана за публикуване и разпространение на информация във връзка с парламентарното разследване, нарушава свободата им да получават информация и разпространяват информация и идеи. Правителството оспорва тази теза.

33-41. Правителството възразява, че жалбите са недопустими *ratione materiae*, тъй като жалбоподателите, които не били претърпели вреди или каквито и да било последици от въпросната забрана, не можело да се считат за жертви – те не били участвали в дейността на Комисията; не били доказали реална, основателна и законна връзка с проведеното парламентарно разследване; не били ангажирани доказателства забраната да е засегнала тяхната академична или журналистическа дейност. Жалбата им имала белезите на *actio popularis*, по смисъла на юриспруденцията на Съда.

Според правителството делата „YouTube“ и „Twitter“, по които КС е признал на първите двама жалбоподатели качеството на „жертва“, се различавали от настоящото дело. Тук ставало въпрос за достъп до наказателното производство, което имало поверителен характер. Наложена временна забрана действала от 25 ноември 2014 г., датата на нейното постановяване, до 27 декември 2014 г., когато разследването на Комисията приключило и забраната автоматично отпаднала. Дейността на Комисията имала характеристиките на наказателно разследване и временната забрана за публикуване на информация била свързана със запазване на конфиденциалността му.

42-51. Жалбоподателите поддържат, че въпросната мярка е засегнала правото им на свобода на изразяване като журналисти и учени, които се опитват да действат като „обществени наблюдатели“ и сочат, че всяко лице има право да получава информация за дейността на парламентарна анкетна комисия, без да доказва интерес. Според тях пресата има право да разпространява информация за твърденията за корупция срещу министри и че обществеността има право да получава тази информация. Следователно те не искали Съдът да признае правото на обществеността да получава информация, а твърдят, че тяхното собствено право да получават информация е било нарушено. Според жалбоподателите, наложената забрана била не само с цел да се осигури поверителността на парламентарното разследване, но и да се попречи на обществеността да следи за качеството на работата, свързана с това разследване. Целта на парламентарното разследване не било да се разследва едно престъпление, а да се извърши контрол над членовете на правителството. Жалбоподателката Гювен посочва, че е била много известен журналист в Турция с 1,88 милиона абонати в профила си в Туитър и по време на

събитията е била политически коментатор в телевизия. Другите двама жалбоподатели са били активисти за защита правата на човека, с хиляди последователи в Туитър и Фейсбук. В този смисъл жалбоподателите считат, че оспорваната забрана нарушава не само правото им на свободно получаване на информация или идеи, но и правото им да ги разпространяват.

52-53. Становището на третата страна, международната организация Media Legal Defence Initiative, е, че забрана като разглежданата – разпространява се спрямо всяко лице, което иска да публикува информация, с всякакви средства, по целия свят – прилича на съдебна заповед *contra mundum*. Тези заповеди сериозно ограничават правото да се получава и разпространява информация. При такива изключителни обстоятелства подходът за определяне на статута на „жертва“ за целите на чл. 34 от Конвенцията трябва да бъде толкова широк и гъвкав, колкото конкретните обстоятелства изискват, за да се осигури практическото и ефективно прилагане на правата по Конвенцията.

54-57. Съдът припомня, че Конвенцията не признава *actio popularis*. В случай на индивидуална жалба по чл. 34 от Конвенцията Съдът последователно е постановявал, че не е негова задача да разглежда вътрешното право *in abstracto*, а трябва да установи дали дадено лице пряко е било засегнато от норма на вътрешното право, която нарушава Конвенцията (*Correia de Matos c. Portugal* [GC], n° 56402/12, § 115, с цитираните препратки). Под „жертва“ чл. 34 разбира както преките жертви, така и непреките – тези, на които нарушението на Конвенцията причинява вреда и които биха имала валиден личен интерес увреждането да бъде прекратено (*Vallianatos et autres c. Grèce* [GC], n° 29381/09 et 32684/09, § 47). Понятието за „жертва“, както и останалите разпоредби от Конвенцията, следва да се тълкуват с оглед актуалните условия на живот (*Gorraiz*

Lizarraga et autres c. Espagne, n° 62543/00, § 38). Дали жалбоподател може да твърди, че е „жертва“ зависи от характера и обхвата на въведената обща забрана и размера на последиците, които могат да възникнат за него (вж., *mutatis mutandis*, *Cengiz et autres*, цитирано, § 49). Жалбоподателят трябва да е в състояние да докаже, че е „жертва“ на твърдяното нарушение. Чисто „хипотетични рискове“ не са достатъчни, за да се приеме, че има нарушение на чл. 10 от Конвенцията и оттук да се признае на жалбоподателя качеството на „жертва“ (*Schweizerische Radio-und Fernsehgesellschaft et autres*, n° 68995/13, § 72).

а) *Характер и обхват на спорната мярка*

58-61. Съдът отбелязва тезата на правителството, че тайната на разследването има за цел да се гарантира правото на всеки на справедлив процес, както и да предпази, в светлината на чл. 8, зачитането на правото на личен живот на обвиняем по дело, свързано с нарушаване на тайната на разследване. Всъщност, тайната на разследване е общо правило, обусловено от необходимостта да се защитят интересите на обвинението. Въпреки това, поради причините, изложени по-долу, Съдът не приема твърдението на правителството, че случаят не засяга свободата на изразяване и на печата, като се има предвид, че въпросната мярка осигурява спазването на принципа за поверителност на разследванията.

62-64. Процесната мярка може да бъде приравнена на предварително ограничение, доколкото забранява публикуването по всякакъв начин на всякаква информация, която обхваща почти всички аспекти на текущо парламентарно разследване. Тайната на разследването, като приложим принцип, не води автоматично до забрана за публикуване на информация, а налага общо задължение да не се разпространяват

поверителни факти, свързани с разследването (за сравнение вж. *Leempoel & S.A. ED. Ciné Revue c. Belgique*, n° 64772/01, където националният съд е наложил като мярка изтегляне от продажба и забрана за разпространение на екземпляри от списание, съдържащо документи, попадащи в обхвата на тайната на парламентарно разследване). Важно да се отбележи, че в чл. 285 от турския наказателен закон е насочен към наказване *ex post facto* на тайната на разследването, без обаче да налага обща забрана за публикуване на предприятиите по време на разследването мерки (за сравнение вж. *Du Roy et Malaurie c. France*, n° 34000/96, където журналисти са били осъдени *ex post facto* по силата на закон, забраняващ публикуването на всякаква информация по гражданско производство, независимо дали е увреждаща или не). Така процесната мярка не представлява *ex post facto* „санкция“ за публикуване на информация, защитена от тайната на разследване (за сравнение вж. *Campos Dâmaso c. Portugal*, n° 17107/05, § 31), нито отказ на властите да предоставят информация (за сравнение вж. *Magyar Helsinki Bizottság c. Hongrie* [GC], n° 18030/11, § 156).

65-66. Съдът посочва, че обстоятелствата по делото имат сходство с наложените мерки от английските власти, във връзка с публикуване на статия (*Sunday Times c. Royaume-Uni* ((n° 1), 26.04.1979) и с мярката за спиране разпространението на книга, разпоредена от съдия в обезпечително производство (*Editions Plon c. France*, n° 58148/00). За разлика от тези случаи, които касаят конкретни текстове, в настоящия спор става въпрос за забрана за публикуване и разпространение на всякаква информация относно текущо парламентарно разследване. В тази връзка, процесната мярка е по-скоро сравнима с мерките в делата *Çetin et autres c. Turquie* (n°s 40153/98 et 40160/98), *Ürper et autres c. Turquie* (n°s 14526/07 et 8 autres) и

Cumhuriyet Vakfi et autres c. Turquie (n° 28255/07), където мерките се отнасят до публикации, които трябва да се появят по-късно и чието съдържание не е било известно към момента на постановяване на заповедите.

б) *Последици на въпросната мярка спрямо правата на жалбоподателите*

67-70. Според жалбоподателите оспорваната мярка е нарушила не само правото им на свобода да разпространяват информация или идеи, но и правото им да ги получават. В тази връзка те заявяват на първо място, че в резултат на въпросната забрана не са могли да споделят своите идеи или информация относно разследването, което е било от голямо обществено значение и изключително актуално. Те смятат, че Съдът следва да разглежда тяхната функция като „обществен страж“ и по този начин да признае статута им на „жертви“. На второ място, те смятат, че правото им да получават информация е било нарушено, тъй като не са могли да получат информация от пресата или от други медии за текущото парламентарно разследване относно сериозни твърдения за корупция, свързани с четирима бивши министри. В светлината на скорошни решения на КС, част от които касаят и настоящото дело, Съдът може да приеме, че свободата на жалбоподателката – политически коментатор и журналист в национална телевизия – да разпространява информации и идеи е била накърнена от оспорваната забрана, доколкото тя е била възпрепятствана, дори и само за относително кратък период, да публикува или разпространява информация или да споделя своите възгледи по актуален въпрос, който със сигурност би имал значително въздействие върху общественото мнение. Съдът подчертава, че събирането на информация, присъщо на свободата на пресата, е съществена

предварителна стъпка в упражняване на журналистическата професия (*Dammann c. Suisse*, n° 77551/01, § 52). Съдът нееднократно е отбелязвал, че препятствията, които целят да ограничат публикуването на информация, рискуват да обезкуражат работещите в сферата на медиите да водят журналистически разследвания по конкретни въпроси от обществен интерес (*Társaság a Szabadságjogokért c. Hongrie*, n° 37374/05, § 38).

71-72. По отношение на другите двама жалбоподатели – обстоятелството, че те, както и други лица в Турция, търпят непрякото действие на процесната забрана, не е достатъчно, за да им бъде признато качеството на „жертва“, по смисъла на чл. 34 от Конвенцията. Положението им не е по-различно от това на жалбоподателите по делото *Tanrikulu et autres c. Turquie* (no. 50086/99), където Съдът не е признал качеството на жертва на читателите на ежедневник, засегнати от мярка, забраняваща разпространението му. В решението *Cengiz et autres c. Turquie* (цитирано), Съдът е приел, че решението за блокиране на достъпа до YouTube е накърнило правото на г-н Акдениз и г-н Алтъпармак да получават и споделят информация и идеи, но това е така с оглед факта, че те са използвали активно YouTube, преподавали са в различни университети, осъществявали са дейност в областта на защита правата на човека, имали са достъп до различни видеоматериали на сайта и са разпространявали дейността си чрез профилите си в YouTube. Съдът отбелязва, обаче, че по настоящото дело тези обстоятелства не са налице. Независимо, че тук забраната е била насочена не само към професионалисти от традиционните медии, но и към потребителите на интернет, като например блогъри и популярни потребители на социални медии, Съдът напомня, че „чисто хипотетичният риск“

жалбоподател да бъде засегнат от възпиращ ефект не е достатъчен, за да е налице намеса, по смисъла на чл. 10 от Конвенцията (*Schweizerische Radio- und Fernsehgesellschaft et autres*, no. 41723/14, § 72). В конкретния случай обаче през краткия период, в който мярката е била в сила, от жалбоподателите никога не е било изисквано да се въздържат от коментар по текущото разследване чрез каквито и да било средства за комуникация, факт, който те не оспорват. Те се оплакват от мярка с общо действие, която пречи на пресата и другите медии да съобщават информация, относно някои аспекти на парламентарното разследване.

73-74. Съдът припомня, че университетските изследователи и автори на книги от обществен интерес се ползват от високо ниво на защита, във връзка с правото им на достъп до информация (вж., цитираното *Magyar Helsinki Bizottság*, § 168 и препратките в него). Академичната свобода също така не се ограничава само до университетски или научни изследвания, но също и до свободата да изразяваш свободно своята гледна точка, дори когато тя е в противоречие с мнението на другите или е непопулярна (*Mustafa Erdoğan et autres c. Turquie*, n° 346/04 et 39779/04, § 40). В конкретния случай обаче жалбоподателите не се оплакват, че им е бил отказан достъп до необходима информация. Не се и твърди те да са били възпрепятствани да публикуват коментари и академични изследвания, свързани с разследването на Комисията, при спазване, в краткия период от време, на наложените ограничения за конфиденциалност в работата на Комисията. Според Съда, самият факт, че г-н Акдениз и г-н Алтъпармак – в качеството си на учени и популярни потребители на платформи на социалните медии – са претърпели непреки последици от въпросната мярка, не може да бъде достатъчен, за да бъдат квалифицирани като „жертви“ по смисъла на член 34 от

Конвенцията. Жалбоподателите не са доказали как въпросната забрана ги засяга пряко (вж. *Tanrikulu et autres*, цитирано).

75-77. В заключение Съдът намира, че първите двама жалбоподатели не могат да претендират, че са жертва на нарушение на чл. 10 от Конвенцията и оплакването им е недопустимо *ratione personae*. Жалбоподателката Гювен – журналист и политически коментатор по време на събитията, може основателно да твърди, че процесната мярка засяга правото ѝ на свобода на изразяване.

78-87. Съдът приема, че оспорваната забрана, която представлява предварителна ограничителна мярка и има за цел да забрани бъдещото разпространение и публикуване на каквато и да е информация, е оказала значително въздействие върху правата на жалбоподателката, като е имала възпиращо действие, във връзка с нейната свобода на изразяване по актуален въпрос за обществото. Жалбоподателката твърди, че в турското право няма нормативна разпоредба, която да позволява на съд да наложи обща забрана за публикуване на резултатите от парламентарното разследване. Според правителството, наложената забрана от мировия съдия се основава на Конституцията, Закона за печата, НПК и парламентарния правилник и отговаря на изискванията за достъпност и предвидимост. Съобразно становище на Конституционния съд, дейността на Комисията представлявала съдебна процедура, осъществявана от законодателния орган. Парламентарното разследване било наказателно разследване и докладът на комисията имал характер на обвинителен акт. Оспорваната заповед отговаряла на минималните изисквания за временна мярка, приета в хода на наказателно разследване. Поради това правителството счита, че въпросното решение няма характеристиките на цензура.

88-90. Думите „предвидени от закона“, във втория параграф на чл. 10 от

Конвенцията, изискват не само предприетата мярка да има нормативна база, но също законът да бъде достъпен до правните субекти и да има предвидимо действие. Правораздавателната функция, възложена на националните съдилища, служи именно за разсейване на евентуални съмнения относно тълкуването на нормите; следователно правомощията на Съда да проверява спазването на вътрешното право са ограничени, тъй като тълкуването и прилагането на вътрешното право е предимно задача на националните органи, и по-специално на съдилищата. Степента на прецизност на вътрешното законодателство – което в никакъв случай не може да предвиди всички възможни хипотези – зависи до голяма степен от съдържанието на въпросния закон, областта, която той е предназначен да обхване, и броя и статута на лицата, към които е насочен (*Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, § 144).

91-93. В случая, наложената забрана от мировия съдия е била предвидена от закона – конкретно от парламентарния правилник и от Закона за печата. Правителството е цитирало и чл. 26, § 2 Конституцията, но националните съдилища не са се позовали на тази разпоредба. Съобразно константната практика на Съда, националното законодателство трябва да осигурява защита срещу произволни нарушения от страна на публичната власт на гарантираните от Конвенцията права. Въпросът, който се поставя тук, е дали, към момента на приемане на въпросната забрана, е съществувала ясна и конкретна норма, която е позволявала на жалбоподателката да съобрази поведението си.

94-95. С решение си от 11 юли 2019 г. по индивидуалната жалба на частната телевизионна мрежа *Halk Radyo ve Televizyon Yayıncılık A.Ş.* КС е разгледал нормативната база на приетата от мировите съдии забрана и е стигнал до извод за

нарушение на свободата на изразяване и на свободата на пресата, като се мотивирал, че въпросната намеса не е отговаряла на изискването за законност, тъй като в закона липсва разпоредба, която да позволява използването на забрана за публикуване като превантивна мярка. Според КС когато забраната за публикуване се приема в контекста на наказателно производство, не може да се каже, че правните последици от действията и фактите, както и обхватът на правомощията на органите, са определени с определена степен на сигурност и следователно Закона за печата не е отговарял на критериите за „предвидимост“

и „яснота“, по отношение на мярка за забрана за публикуване в рамките на наказателно разследване.

96-97. Съдът изцяло възприема този извод на Конституционния съд и, с оглед на това, приема, че въпросната намеса не е имала правно основание по смисъла на чл. 10 и не е предоставила на жалбоподателката достатъчно ниво на защита, което се изисква, с оглед принципите на правовата държава, в едно демократично общество. Следователно има нарушение на чл. 10 от Конвенцията по отношение на жалбоподателката г-жа Бану Гювен.

2. ПРАВО НА ЖИВОТ

Майката на дете, убито от баща си по време на организирана от властите среща за осъществяване на родителски контакти, е запазила статуса на жертва на нарушение по отношение на оплакването си за неефективност на разследването, основано на чл. 2 от Конвенцията в процедурния му аспект, въпреки сключената в гражданско производство спогодба, по силата на която е получила значителна сума. Вследствие на спогодбата тя е загубила статуса си на жертва само по отношение на материалния аспект на чл. 2.

По съществуващото на оплакването Съдът не намира нарушение на чл. 2 в процедурния му аспект.

Решение по делото [Penati c. Italie \(n° 44166/15\)](#)

Фактите: През 2000 г. от връзката на жалбоподателката с египетския гражданин У.В. им се родил син, Ф. След като отношенията между партньорите се влошили, през 2005 г. У.В. напуснал жилището, в което живеели с детето си.

В периода 2005 – 2009 г. жалбоподателката подала в полицията 9 оплаквания за тормоз от страна на бившия ѝ партньор, тъй като постоянно ѝ се обаждал и ѝ изпращал съобщения по телефона, настоявал да вижда насаме сина им, на когото казал, че има намерение да го отведе в Египет, нагрубявал я и ѝ отправял смъртни заплахи. Посочила, че при изпълнението на формалностите по припознаването на детето е узнала, че У.В.

има криминално минало. Съобщила и че той употребява редовно леки наркотици, има психични проблеми и се занимава с порнографски фотомонтажи и организиране на сексуални срещи чрез интернет. Не била против бащата да вижда детето, но искала срещите да се осъществяват в защитена среда. Полицията предприела проверки и сигнализирала прокуратурата и съда за деца. Срещу У.В. било образувано наказателно производство, което било прекратено поради смъртта му (вж. по-долу). През 2006 г. жалбоподателката се оплакала и от осъществена спрямо нея физическа агресия от страна на У.В., на когото било повдигнато обвинение за нанасяне на лека телесна повреда, но впоследствие тя оттеглила тѣжбата си. През 2005 г. подала и искане за лишаването му от родителски права, което също оттеглила по-късно, но заявила, че иска физическа и психологическа защита за сина си. Съдът за деца информирал социалните служби, че според нея поведението на бащата е разстройващо и опасно за Ф. Жалбоподателката многократно подала оплаквания с искане за защитни мерки и пряко до съда за деца и социалните служби. Социалните работници, които наблюдавали семейството, изготвили и представили на съда няколко последователни доклада, в които посочили, наред с другото, че отношенията между родителите са крайно изострени, че бащата страда от личностно разстройство, а майката от невроза и двамата се нуждаят от психологическа помощ. Въз основа на това през февруари 2007 г. съдът за деца поверил Ф. на социалните служби за осъществяване на определени грижи, като разпоредил той да живее при майка си, и натоварил местната

здравна служба („ASL“) да организира срещи между бащата и детето в защитена среда и да проследява психологически и тримата.

През февруари 2009 г., по време на една от срещите на Y.B. със сина му в помещенията на ASL, той помолил единствения присъстващ възпитател – S.P., да повика социален работник, за да разговаря с него. След като S.P. се отдалечил, извадил пистолет и стрелял отблизо във врата на детето. Заплашил с нож завърналия се S.P. и другите стекли се хора и нанесъл на сина си, който все още бил жив, повече от 20 прободни рани, след което се самоубил. Аутопсията установила, че Y.B. е бил под влиянието на десетократно надвишаващо индекса на хронична употреба количество канабис, какъвто е употребявал редовно в последните месеци.

Г-жа Пенати подала тѣжба срещу S.P. и социалните служители N.C. и E.T., които наблюдавали семейството, като твърдяла, че носят наказателна отговорност за смъртта на сина ѝ, тъй като не са предприели необходимите за защита на живота му мерки. Искала наказателно преследване и на всички други, които може да са отговорни. През 2012 г. тримата били оправдани по повдигнатото им обвинение за съучастие в убийство чрез виновно бездействие. Второинстанционният съд признал E.T. за виновна, но касационният съд отменил решението му, като възприел мотивите на първоинстанционната присѣда.

Междувременно жалбоподателката предявила иск срещу E.T., N.C., S.P., кооперативното дружество, чийто служител бил S.P., и общината. Производството срещу физическите лица било прекратено поради погасяване на правото на иск и продължило само срещу работодателя на S.P. и общината. През 2016 г. съдът отхвърлил иска. Г-жа Пенати обжалвала решението. Впоследствие между страните била сключена спогодба, с която те решили

да уредят отношенията си извънсѣдебно, *pro bono pacis*, без ответниците да признават каквато и да било отговорност относно фактите, предмет на делото. Било отбелязано, че спогодбата има действие и по отношение на E.T., N.C., S.P. и две застрахователни компании. Жалбоподателката приела да получи сумата 100 000 евро и се задължила да не предявява никакви претенции срещу всички тях, но си запазила правото на действия относно евентуалната отговорност на други физически и юридически лица или институции, в т.ч. и пред сѣдилища, различни от италианските.

Решението:

134-136. Жалбоподателката твърди, че националните власти са нарушили позитивното си задължение по чл. 2 от Конвенцията, тъй като не са предприели всички необходими мерки за защита на живота на детето ѝ. Оплаква се, поспециално, от сериозните пропуски на органите, на които то е било поверено, както и общо от поведението на държавата – като такава и в цялост. От гледна точка на процедурния аспект на чл. 2 тя упреква властите, че не са провели разследване с цел да се хвърли светлина върху всички обстоятелства около това трагично събитие, да се установят факторите, допринесли за смъртта на детето, и да се разгледа значимостта на неуспеха на системата да реагира бързо и подходящо на съществуващата опасност за здравето и живота му.

137-142. В становището си по допустимостта на жалбата правителството е повдигнало възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита що се отнася до материалния аспект на оплакването. Жалбоподателката не оспорила на вътрешно ниво действията на сѣдилищата и на полицията и делото пред Съда касаело единствено (или предимно) недостатъците в услугите за подкрепа на

семейството и децата от страна на местната администрация и социалните служби. Тя не се възползвала от възможността да поиска от съда изменение на условията и дори отнемане на правото на контакти на бащата и други защитни мерки (лишаването му от родителски права, настаняване на майката и детето в защитена институция). В допълнителното си становище и в становището си по искането за справедливо обезщетение правителството добавя, вече относно двата аспекта на оплакването, че жалбоподателката не е предявила иск за обезщетение срещу държавата, нито искове срещу съдиите и полицията за неизпълнение на задълженията им, а в последващи бележки – че искането ѝ до националния съд за наказателно преследване на всички, които може да са отговорни за смъртта на детето, е било просто стилова формула и че най-късно когато делото е било изпратено в съда, е било очевидно, че то се отнася само за Е.Т., N.C. и S.P. и че други лица няма да бъдат преследвани. Жалбоподателката твърди, че възражението не е направено своевременно и е преклудирано. Настоява, че е подала тѣжба срещу всички, които може да са отговорни за смъртта на сина ѝ.

143-149. Съдът констатира, че доводите на правителството, свързани с двата аспекта на оплакването и отнасящи се до възможните искове срещу държавата, съдиите и полицията, са изложени за първи път след становището по допустимостта на жалбата, но други негови аргументи, които касаят само материалния аспект на чл. 2, са изложени своевременно и по отношение на тях твърдението на жалбоподателката за просрочие следва да се отхвърли. Съдът напомня, че правителството, което повдига възражение, трябва да убеди Съда, че съответното средство за защита е било ефективно и разполагаемо както на теория, така и на практика по време на разглежданите на събития, т.е. че е било достъпно, годно да осигури на

жалбоподателя поправка на твърдените нарушения и предоставящо разумни изгледи за успех (*Sejdovic c. Italie* [GC], n° 56581/00, § 46). Освен това то трябва да докаже, като посочи национална съдебна практика, развитието, разполагаемостта, обхвата и приложното поле на твърдяното средство за защита (*Parrillo c. Italie* [GC], n° 46470/11, § 90). В случая Съдът констатира, че правителството не е доказало какви конкретни граждански или наказателни пътища за защита е могла да използва жалбоподателката, нито до каква степен исканията, които сочи (за лишаване на бащата от родителски права и за настаняване) биха могли да поправят твърдените от нея нарушения. Не е посочило и приложимите вътрешноправни източници, нито примери от относимата национална съдебна практика. Поради това той стига до заключение, че възражението относно материалния аспект на чл. 2 следва да бъде отхвърлено. В останалата си част то е просрочено (*Khlaifia et autres c. Italie* [GC], n° 16483/12, §§ 51-54).

150-153. По допустимостта на жалбата правителството прави и възражение във връзка с качеството на жалбоподателката на „жертва“ на нарушение на Конвенцията. Позовава се на решенията по делата *Calvelli et Ciglio c. Italie* ([GC], n° 32967/96), *Powell c. Royaume-Uni* ((déc.), n° 45305/99) и *Vo c. France* ([GC], n° 53924/00) и поддържа, че със сключената спогодба тя се е отказала окончателно от всякакво право на обезщетение. В допълнителното си становище то уточнява, че не твърди „жалбоподателката да е изгубила качеството си на жертва“, а само че е „отказала да хвърли светлина върху обхвата на отговорността на социалните служби за смъртта на детето ѝ“. В последващите си бележки обаче поддържа, че вследствие на приетото плащане „жалбата е недопустима“. Жалбоподателката посочва в отговор, че съгласно практиката на Съда качеството на „жертва“ може да се загуби

само ако властите са признали нарушението и са го поправили, което в случая не било сторено.

154-156. Що се отнася до материалния аспект на чл. 2 Съдът напомня, че в случай на небрежност, за която държавата носи отговорност, той вече е приемал жалба за недопустима поради загубване на качеството на „жертва“ вследствие на приятелско уреждане на спора в рамките на гражданско производство, като е взел предвид използването на разполагаемите вътрешноправни средства за защита, получаването на значителна сума като обезщетение и отказа от продължаване на производството (*Bailey c. Royaume-Uni* (déc.), n° 39953/07). Ето защо той намира, че като е приела да получи сумата 100 000 евро по сключената спогодба и като се е отказала от всякакви искове срещу посочените в нея лица, жалбоподателката вече не може да поддържа, че е жертва на твърдяното нарушение на чл. 2 в материалния му аспект. Следователно тази част от жалбата е несъвместима *ratione personae* с разпоредбите на Конвенцията и недопустима по смисъла на чл. 35, §§ 3 и 4.

157-167. Положението обаче е различно що се отнася до процедурния аспект на чл. 2 (вж. цитираното *Bailey* и *Mustafa Tunç et Fecire Tunç c. Turquie* [GC], n° 24014/05, § 130). Съдът счита, че фактите в настоящия случай, който касае неумишлено причинена от обвиняемите смърт, се доближават до тези по делата, в които жертвите са се намирали под отговорността на националните власти, и по-специално делата относно самоубийства в затвора (*Molga c. Pologne* (déc.), n° 78388/12, § 88, и цитираното *Bailey*) и смърт по време на военната служба (*Turgut c. Turquie* (déc.), n° 64625/11). Всъщност особеността по настоящото дело е в това, че в момента на убийството синът на жалбоподателката е бил поверен на грижите на държавна структура, натоварена да организира срещите между бащата и детето в защитена

среда и да осигури необходимия за избягване на каквато и да било вреда контрол (вж., *mutatis mutandis*, *Branko Tomašić et autres c. Croatie*, n° 46598/06, § 10, по което фактите са сходни, но все пак отношенията между жертвите и извършителя не са били регламентирани от властите). Срещата, за която става въпрос, проведена в служебните помещения на ASL, е била резултат на решение, взето от държавен орган, и е била организирана изключително от него. Следователно обстоятелствата в случая са близки до тези, при които събитията са се осъществили „в зона, поставена под изключителния контрол на държавни органи или служители, или в помещения, повече или по-малко недостъпни за широката публика, където се смята, че единствено участниците биха могли, от една страна, да знаят точно как са се развили нещата, а от друга – да имат достъп до информацията, която е в състояние да потвърди или да опровергае твърденията на жертвите; също така, относимата практика на Съда изисква в определени ситуации строго прилагане на задължението за провеждане на официално разследване от наказателен характер, отговарящо на минималните критерии за ефективност“ (*Gençarslan c. Turquie* (déc.) n° 62609/12, § 19). По цитираните по-горе дела *Molga* и *Turgut* Съдът, преценявайки качеството на жертва от гледна точка на процедурния аспект на оплакването по чл. 2, е придал ключово значение на факта, че жертвите са били под отговорността на държавата, въпреки получаването на определена сума по гражданскоправен ред, което е релевантно единствено по отношение на материалния аспект на оплакването. Ето защо Съдът заключава, че настоящият случай касае ситуация, в която изискваният от съдебната власт отговор е бил от наказателноправно естество и че жалбоподателката не е загубила качеството си на жертва що се отнася до процедурния аспект на оплакването ѝ на основание чл. 2

от Конвенцията (вж. цитираното *Molga*, § 79). Освен това Съдът отбелязва, че това ѝ качество трябва да се преценява в светлината на нейното оплакване. То не е свързано с отговорността на едно или друго лице или орган за смъртта на сина ѝ, а се отнася до неефективността на разследването в широк смисъл, тъй като според нея извършените действия не са позволили установяване на фактите, нито идентифициране на отговорните за тях. Съдът е на мнение, че ако се погледне от този ъгъл, предметът на спогодбата, страни по която са били само кооперативното дружество – работодател на S.P., оправдан на всички стадии на наказателното производство, и кметството, не представлява отговор на оплакванията на жалбоподателката пред Съда. Впрочем тя си е запазила правото да сезира съдилища извън италианските „относно евентуалната отговорност на физически и юридически лица или институции, различни от страните по нея“. В този контекст Съдът счита, че инициираното от жалбоподателката гражданско производство, дори ако беше продължило като спорно, след като вече е довело до отхвърляне на първа инстанция и е било висящо по подадената жалба, трудно би могло да има за резултат изясняване на всички факти и отговорности в случая, както изисква чл. 2 от Конвенцията (вж., *mutatis mutandis*, *Tikhonova c. Russie*, n° 13596/05, § 79, и *Nicolae Virgiliu Tănase c. Roumanie* [GC], n° 41720/13, § 157). И накрая, правителството е уточнило в допълнителното си становище, че сам по себе си отказът на жалбоподателката от всякакво право на обезщетение не води до изгубване на качеството ѝ на жертва. В заключение Съдът приема за допустимо оплакването, основано на процедурния аспект на чл. 2, като уточнява, че делото се отнася само за наказателното, а не и за гражданското производство.

168-173. По съществуването на това оплакване жалбоподателката поддържа, че

разследването не е било задълбочено и не е хвърлило светлина върху всички обстоятелства около трагичните събития, за да идентифицира отговорните за смъртта на детето, настъпила докато то е било под изключителния контрол на държавата. Твърди, че е подала тѣжба срещу всички, които може да са отговорни. След двегодишно разследване прокуратурата привлякла като обвиняеми само социални служители, докато отговорност можело да носят и кметството, натоварено със защитата на детето, магистратите от съда за деца, които решили да му поверят сина ѝ, или служителите на полицейските органи, към които тя се обръщала многократно. Правителството поддържа, че продължителността на производството е била разумна и че разследването е било ефективно и безпристрастно. Прокурорът участвал активно и полицията разследвала всички твърдения на жалбоподателката, която била изслушана, както и множество свидетели и токсикологична експертиза. Били извършени аутопсии и разгледани всички относими документи. Сдружението *Unione Donne in Italia*, допуснато да участва със становище като трета страна, посочва, че съгласно националното законодателство срещите в защитена среда имат за цел да уредят контактите между родители и деца в семейни ситуации, които, макар и конфликтни, не се характеризират с насилие. В случая срещите се провеждали повърхностно, поради липсата на извършена психологическа експертиза на детето, което очевидно се чувствало некомфортно, и въпреки установените от властите на провинцията правила за услугите в сферата на контактите и отношенията между родител и дете. Според правителството твърденията на сдружението са общи и неоснователни.

174-181. Съдът напомня приложимите общи принципи. В случаите на смърт или потенциално смъртоносни физически наранявания държавата, по силата на

задължението ѝ да защитава правото на живот, трябва да разполага с ефективна и независима съдебна система, която да позволява в кратък срок да бъдат установени фактите, да бъде потърсена отговорност от причинителите и да бъде предоставено подходящо обезщетение на жертвите. Освен това при някои изключителни обстоятелства чл. 2 може да налага провеждането на ефективно наказателно разследване дори и в случай на неумишлено засягане на правото на живот или правото на физическа неприкосновеност, например когато смъртта или поставянето в опасност е резултат от поведение на публичен орган, което надхвърля грешка в преценката или непредпазливост, както и когато смъртта е настъпила при подозрителни обстоятелства или когато частно лице е нарушило съзнателно и безразсъдно задълженията, които има съгласно приложимото законодателство. При смъртни случаи Съдът е приемал, че ако от самото начало не е ясно установено, че смъртта е резултат от злополука или друг неволен акт, и ако с оглед на фактите твърдението за убийство е поне защитимо, Конвенцията изисква да бъде проведено разследване, отговарящо на минималните критерии за ефективност и целящо хвърляне на светлина върху обстоятелствата, при които тя е настъпила. Фактът, че в крайна сметка разследването е завършило със заключение за злополука, няма никакво отражение по този въпрос, тъй като задължението за разследване има за предмет точно опровергаването или потвърждаването на съществуващите хипотези. При подобни обстоятелства задължението за провеждане на ефективно официално разследване съществува дори и когато предполагаемият извършител не е служител на държавата (цитираното *Nicolae Virgiliu Tănase*, §§ 157, 160 и 161). Член 2 съвсем не включва право на жалбоподателя трети лица да бъдат наказателно преследвани или осъдени (*mutatis mutandis*,

Perez c. France [GC], n° 47287/99, § 70), но националните съдилища в никакъв случай не трябва да показват склонност да оставят ненаказани неоправдани посегателства върху правото на живот (*mutatis mutandis*, *Hugh Jordan c. Royaume-Uni*, n° 24746/94, §§ 108, 136-140). Следователно задачата на Съда е да провери дали и до каква степен може да се приеме, че те са подложили случая, с който са били сезирани, на изискваното от чл. 2 щателно разглеждане, за да не бъдат подронени разубеждаващата сила на създадената съдебна система и значимостта на ролята, която тя трябва да играе за предотвратяване на нарушения на правото на живот (напр. *Giuliani et Gaggio c. Italie* [GC], n° 23458/02, § 306). Като налага на държавата да вземе необходимите мерки за защита на живота на лицата под нейна юрисдикция, чл. 2 я задължава да осигури правото на живот чрез приемането на конкретно наказателно законодателство, възпиращо извършването на посегателства върху личността и подкрепено от механизъм за прилагане, създаден с цел предотвратяване, ограничаване и наказване на неговите нарушения. Това задължение подразбира и изискването за провеждане на ефективно официално разследване, когато има основания да се смята, че дадено лице е получило потенциално смъртоносни наранявания при подозрителни обстоятелства, макар и предполагаемият извършител на посегателството върху живота да не е служител на държавата (цитираното *Mustafa Tunç et Fecire Tunç*, § 171). Освен това, когато човешки живот е загубен при обстоятелства, които са от естество да ангажират отговорността на държавата, чл. 2 в процедурния си аспект ѝ налага да осигури с всички разполагаеми средства подходящ отговор – съдебен или друг – позволяващ надлежно прилагане на практика на законодателната и административна рамка, създадена с цел защита на правото на живот, и гарантиращ пресичане и наказване на всяко

посегателство върху него (напр. *Nencheva et autres c. Bulgarie*, n°48609/06, § 109). И накрая Съдът подчертава, че по делата относно убийства чл. 2 се тълкува като включващ задължение за провеждане на официално разследване не само защото подобно деяние нормално влече наказателна отговорност, но също и защото често с голяма част от данните, свързани с действителните обстоятелства, при които е настъпила смъртта, разполагат само държавните органи или служители (цитираното *Tikhonova*, § 79).

182-192. Съдът отбелязва, че в настоящия случай предоставените от националното право средства за защита са позволили на жалбоподателката да предяви оплакванията си пред съдилищата, за да бъдат изяснени причините за смъртта на детето ѝ, и че в наказателноправен аспект неговата задача е да разгледа въпроса дали италианските власти са спазили изискванията на чл. 2 от Конвенцията за усърдие и бързина при провеждане на разследването, и по-специално дали при конкретните обстоятелства то е било задълбочено, безпристрастно и внимателно. По искане на прокурора полицията е разпитала множество свидетели. Жалбоподателката е била изслушана и са били събрани редица поискани от нея доказателства. Е.Т., N.C. и S.P., които тя е посочила като главно отговорни за събитията, са били оправдани, като съдилищата са преценили, че фактите следва да се анализират от гледна точка на предвидимостта на осъществяването на риска и че отговорността на социалните служби се е ограничавала до правилното развитие на детето и не е обхващала физическата му сигурност. Съдът намира, че наказателното производство, продължило около четири години за три инстанции, отговаря на изискването за бързина. Що се отнася до ефективността на разследването той е на мнение, че властите са предприели разумните мерки, които са

били във възможностите им, за да бъдат събрани относимите доказателства. Освен разпита на многобройни свидетели, са извършили аутопсия на телата на F. и Y.B. и токсикологична експертиза за Y.B. и са разполагали с необходимите за оценка на фактите доклади, по-специално на социалните служби, както и с психологическа експертиза за жалбоподателката и Y.B. (вж. цитираното *Mustafa Tunç et Fecire Tunç*, § 174). Съдът не смята, че по-нататъшен анализ на направените от националните съдилища изводи е в неговата компетентност. Прилагането и тълкуването на вътрешното законодателство е задача преди всичко на националните власти. Фактът, че тримата обвиняеми са били оправдани, не позволява сам по себе си да се заключи, че наказателното производство относно смъртта на F. не отговаря на изискванията на чл. 2, тъй като задълженията на държавата ответник са за средства, а не за резултат. Съдът отбелязва и че гражданското производство е приключило с приятелско уреждане на спора, като за жалбоподателката е била предвидена значителна сума. Стига до заключение, че в случая чл. 2 от Конвенцията в процедурния му аспект не е бил нарушен.

Към решението са приложени три **особени мнения**.

Съдия Koskelo изразява частично несъгласие с позицията на мнозинството. Към мнението ѝ са се присъединили и **съдиите Wojtyczek и Sabato**. Според тях оплакването по отношение на процедурния аспект на чл. 2 също е недопустимо. Първо, относно статуса на жалбоподателката на жертва те смятат, че позицията на мнозинството не само се отклонява от практиката на Съда, но и изхожда от възглед за политиката по разглежданите въпроси, който не е оправдано да бъде налаган на държавите членки, а именно че

задължението за разследване на непредпазливи действия или бездействия на публични служители при умишлено причинена от частно лице смърт може да бъде изпълнено само с наказателноправни средства. Според тримата съдии в настоящия случай не са били налице обстоятелства като посочените по цитираното *Nicolae Virgiliu Tănase*, както и от цитираните *Molga* и *Turgut* не следва, че изискването на чл. 2 може да бъде задоволено само чрез наказателно разследване, а и положението в случая не може да бъде приравнено на задържане или задължителна военна служба, тъй като задачата на властите е била основно осигуряване на социални грижи и при това детето не им е било поверено за отглеждане, а са били предписани ограничени защитни мерки. Тримата съдии са на мнение, че макар и да са възможни ситуации, в които наказателното производство е необходимо дори и при подозрение в неумишлени действия или бездействия (поведение на публичен орган, надхвърлящо грешка в преценката или небрежност), няма разумно оправдание това да се въвежда като общо изискване, отнемашо свободата на преценка, и мнозинството не е изложило убедителни мотиви за подобна промяна в практиката. Освен това те намират непоследователност в решението, която показва необоснованост на позицията на мнозинството относно статуса на жалбоподателката на жертва. Мотивите по допустимостта според тях подразбират, че тя е имала право на по-нататъшно и по-широко разследване срещу лица извън страните по спогодбата, но по съществуването на оплакването въобще не е обсъдена необходимост от разследване, надхвърлящо вече проведеното и приключено преди спогодбата по гражданското дело.

Второ, тримата съдии смятат, че жалбоподателката, доколкото твърди нарушение на процедурните задължения по

чл. 2 поради неразследване на действия или бездействия на органи или лица извън страните по спогодбата, не е спазила 6-месечния срок за сезиране на Съда. Напомнят практиката му, че жалбоподателите трябва да се обърнат към него без неоправдано забавяне, щом стане ясно, че няма реалистични изгледи за благоприятен изход или прогрес по оплакванията им на национално ниво. След като прокуратурата е привлякла като обвиняеми само тримата социални служители, на жалбоподателката трябва да е станало ясно, че няма да бъдат повдигнати обвинения и срещу други лица. Тя обаче не е предприела по-нататъшни действия по евентуалните си твърдения за пропуск да бъдат разследвани действия или бездействия на други служители, нито е предявила искове срещу лица или органи извън страните по спогодбата. Четири години по-късно се е оплакала направо пред Съда, отново без да уточни какви и чии действия или бездействия твърди, че са в причинна връзка със смъртта на сина ѝ, така че да са в състояние да породят позитивно задължение за разследване.

В отделно особено мнение **съдия Sabato** допълва горните съображения на съдия Koskelo, към чието мнение се е присъединил. Не е съгласен, че сключената спогодба и жалбата пред Съда се отнасят за различни интереси и че страни по спогодбата са били само работодателите, защото тя е с много широк обхват и е в полза и на E.T., N.C. и S.P. Според него мнозинството е тълкувало погрешно клаузата, в която жалбоподателката си е запазила правото да сезира съдилища извън италианските, тъй като, разглеждана както буквално, така и логически, тя не изключва от обхвата на спогодбата жалбата пред Съда, която вече е била висяща. Съдия Sabato смята, че тези съображения са от значение за важен аспект, който е заслужавал изясняване по настоящото дело.

Според него от субсидиарната роля на Съда следва, че при постигнато споразумение, което прегражда възможността за по-нататъшни съдебни спорове, то замества решаването на делото на национално ниво и след като жалбоподателят се е отказал от правото си да получи различно произнасяне на вътрешно ниво, по правило повече не му се признава статус на жертва, независимо от клаузите на частното споразумение между страните, чиято автономия не може да влиза в противоречие с чл. 34 и чл. 35 от Конвенцията. Съдия Sabato е на мнение, че жалбата е недопустима и поради неизчерпване на вътрешноправните средства за защита. Смята, че в становището си по допустимостта ѝ, погрешно тълкувано от мнозинството, правителството е направило такова възражение. Според него то е предоставило и достатъчно данни за разполагаемите и ефективни средства за защита и въпреки липсата на подробни примери от националната съдебна практика, е посочило ясно, че средствата, използвани срещу Е.Т., N.C. и S.P. и техните работодатели, са били приложими и спрямо полицията и магистратите, както и на какво правно основание, при което материалите по делото срещу посочените лица е следвало да бъдат приети като достатъчен пример. В заключение той изразява съжаление, че като създава объркване относно установената практика на Съда и не изяснява отношението между споразуменията на национално ниво и запазването на статуса на жертва на нарушение на Конвенцията, решението пропуска случай да даде ясна картина на задълженията на държавата в областта на домашното насилие в ситуации, в които рискът не е бил избегнат. Според него то създава несигурност в деликатната сфера на компенсирането на жертвите на нарушения на чл. 2 и оставя впечатление, че споразумение на национално ниво винаги може да остави отворен път за жалба пред

Съда, което води до риск от обезкуражаване на приятелското уреждане на споровете дори и при обстоятелства, при които практиката на Съда (и чл. 39 от Конвенцията) го позволява и насърчава.

Съдия Felici не е съгласен със заключението на мнозинството за недопустимост на жалбата в частта ѝ относно материалния аспект на чл. 2, довело и до липса на установено нарушение. Смята, че с приемането на спогодбата по гражданското дело жалбоподателката не е загубила качеството си на жертва. Първо, защото нейният предмет е различен от този на оплакването ѝ пред Съда, което се отнася, много по-широко, до твърдените пропуски на държавата в предприемането на конкретни мерки за защита на детето ѝ и простото заплащане на сума пари по спогодбата едва ли може да го покрие, а освен това според съдия Felici тя си е запазила правото Съдът, сезиран от нея две години по-рано, да разгледа отговорността на държавата. Второ, защото заплащането на сумата изрично е уговорено *pro bono pacis*, без каквото и да било признаване на отговорност, и Съдът не е следвало да се отклони от практиката си, че благоприятна за жалбоподателя мярка го лишава от качеството му на жертва само ако властите са признали нарушението, изрично или по същество, и са го поправили. Поради това съдия Felici намира, че цитираното решение от 2010 г. по делото *Bailey* не е достатъчно само по себе си да обоснове отпадане на статуса на жертва. Отбелязва и че то се основава на практиката относно използване на смъртоносна сила, която изглежда променена в по-скорошни решения, утвърждаващи обратния принцип – че получаването на сума в рамките на гражданско или административно производство не е достатъчно за отпадане на този статус (*Saçılık et autres c. Turquie*, n°s 43044/05, 45001/05, § 69, и, *mutatis mutandis*,

Jeronovičs c. Lettonie [GC], n° 44898/10, §§ 76-77). По съществуването на оплакването съдията е на мнение, че е извършено нарушение на чл. 2 в материалния му аспект, тъй като при определени обстоятелства тази разпоредба налага на властите позитивното задължение да предприемат превантивно практически мерки, за да защитят лице, чийто живот е застрашен от престъпни действия (*Osman c. Royaume-Uni*, 28.10.1998 г., § 115). Според него съгласно тези принципи мнозинството е следвало да приеме, че на властите е било известно съществуването на реален и непосредствен риск за живота на детето, но те не са изпълнили задължението си да вземат необходимите за неутрализирането му мерки. Съдия Felici отбелязва, че въпреки многобройните оплаквания, които е подала жалбоподателката, като е посочила конкретни данни за нарастващо напрежение и риск за сигурността на детето поради агресивността на баща му, той е успял да влезе в държано от властите помещение след консумация на канабис в голямо количество, въоръжен с пистолет и нож. Поради изложеното той смята, че властите са останали пасивни (*Civek c. Turquie*, n° 55354/11, §§ 57-66) в ситуация на опасност за живота на уязвимо лице, поверено на грижите им, без значение дали детето е било предоставено за отглеждане на тях или на родителите (*mutatis mutandis*, цитираното *Nencheva et autres*, § 123). Отбелязва, че жалбоподателката не е имала избора да не заведе детето за срещите. Напомня и че съгласно Истанбулската конвенция е важно случаите на домашно насилие да бъдат отчитани при уреждане на родителските

права и правото на контакти. Според него при тези обстоятелства от гледна точка на чл. 2 защитата на физическата неприкосновеност на дете, поверено на властта и контрола на държавата, е очевидно нейна отговорност. Сигурността му е необходима предпоставка за психологическата защита и е неразривно свързана с нея. Съдия Felici е на мнение, че в този смисъл, макар и тълкуването и прилагането на вътрешния закон да е задача преди всичко на националните съдилища, в случая заключението им за ограничена отговорност на властите не може да бъде споделено. Дали съдилищата са предписали и защитата на физическата сигурност на детето като цел при срещите, е само по себе си безразлично от гледна точка на позитивните задължения по чл. 2, а и решението за провеждането им в защитена среда не изглежда да я изключва. По изложените съображения съдия Felici намира, че властите не са взели в рамките на правомощията си мерките, които, погледнато разумно, несъмнено биха намалили риска за живота на детето или дори биха попречили на осъществяването му. Смята, че за такова заключение са налице достатъчно правни съображения, без да се налага нещо ново в практиката, и че то съответства на фактите по делото, като напомня, че Съдът винаги е подчертавал необходимостта всяка ситуация да се преценява конкретно, и отбелязва, че в случая не се касае нито за случайно събитие, нито за форсмажор.

3. ПРАВО НА СВОБОДА И СИГУРНОСТ

52-дневния общ локдаун, наложен в Румъния с цел справяне с пандемията от Covid-19 не представлява лишаване от свобода по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

Решение по допустимостта [Terheş contre la Roumanie no 49933/20](#)

Фактите: На 11 март 2020 г. Световната здравна организация обявява че светът е изправен пред пандемия, причинена от нов вирус - SARS CoV-2. На 16 март 2020 г. президентът на Румъния приема Указ № 195/2020, с който въвежда извънредно положение на територията на страната с незабавно действие и срок от тридесет дни. В чл. 2 от Указа било предвидено ограничаване на упражняването на някои основни права, включително свободното движение. Правото на свобода и сигурност не било сред правата, предмет на това ограничение.

На 21 март 2020 г., Министерът на вътрешните работи издал заповед, съгласно която излизането извън дома не се препоръчвало между 6:00 и 22:00 часа и било забранено между 22:00 и 6:00 часа. На 24 март 2020 г. последвала нова заповед, с която се забранявало незабавно всяко движение извън дома, освен в определени изчерпателно изброени случаи и след представяне на документ, доказващ основателна причина за напускане на дома. За спазването на тези мерки били оторизирани полиция и жандармерия. Нарушителите подлежали на глоба. На 14 април 2020 г. извънредното положение в страната било удължено за срок от тридесет

дни - т.е. до 14 май 2020 г. На 14 май 2020 г. в полунощ, извънредното положение приключило.

Жалбоподателят се почувствал засегнат от приетите мерки, тъй като през този период не бил носител на SARS CoV-2, нямал симптоми на заболяването, не бил в контакт с лице, носител на вируса и не бил пътувал до държава, по отношение на която Румъния била наложила санитарно-охранителни мерки.

На 7 май 2020 г. той подал жалба с оплакване по чл. 5, § 4 от Конвенцията пред Окръжния съд в Букурещ, с твърдение, че бил обект на „административно задържане“. Той поискал от съда да разпореи незабавното му освобождаване и да постанови, че има право да напуска дома си по всякаква причина, без да е необходимо да представя какъвто и да е оправдателен документ и без да рискува да бъде санкциониран. Претендираше делото да бъде разгледано по спешност и решението да подлежи на предварително изпълнение.

Първото заседание по делото било насрочено за 12 юни 2020 г. На 10 юни 2020 г., жалбоподателят подал искане до съда за прекратяване на производството, поради отпаднал правен интерес, следствие на преустановяване на ограничителните мерки.

Жалбоподателят обжалвал неуспешно и актовете, с които се въвеждало и удължавало извънредното положение. Подал и жалба до съда, където твърдял, че забраната за напускане на дома му представлявала административно и извънсъдебно лишаване от свобода в нарушение на чл. 5 от Конвенцията. Според последната информация, предоставена на

11 ноември 2020 г., това дело е все още е висящо пред националните съдилища.

Решението:

31-34. Жалбоподателят твърди, че мярката за задържане, приложена в Румъния от 24 март до 14 май 2020 г., с която той трябвало да се съобразява, представлявала лишаване от свобода в противоречие с чл. 5, § 1(е) от Конвенцията. Твърди, че задържането му в продължение на 52 дни представлявало административно, извънсъдебно и неиндивидуализирано лишаване от свобода, наложено с цел предотвратяване разпространението на заразна болест. Забраната да напуска дома си можела да бъде нарушавана само ако са налице изключителни причини, като спазването ѝ се контролирало от полицията и нарушаването на забраната подлежало на санкции. Жалбоподателят твърди, също така, че оспорваната мярка не била законна, ясна и предвидима, и не била необходима в едно демократично общество. Той изрично посочва, че оплакването му е единствено по чл. 5, § 1(е) от Конвенцията, а не и по чл. 5, § 4. Въпреки това уточнява, че през въпросния период нямал ефективно средство за защита, за да оспори намесата в правото си на свобода и сигурност. Поради това счита, че шестмесечният срок не е изтекъл, тъй като започнал да тече с вдигането на мярката, в полунощ на 14 май 2020 г.

35. Съдът припомня, че ролята му е субсидиарна по отношение на националните системи за защита правата на човека (вж. *A. and Others v. the United Kingdom* [GC], no. 3455/05, § 154). Той разглежда въпроса за своята компетентност на всеки етап от производството (*Tănase v. Moldova* [GC], no. 7/08, § 131). С оглед на начина, по който жалбоподателят е формулирал оплакването си, Съдът намира, че първо трябва да провери дали чл. 5, § 1 от Конвенцията е приложим в настоящия

случай. По-конкретно, той трябва да определи дали общото лишаване от свобода, наложено от румънските власти в цялата страна, на което жалбоподателят твърди, че бил подложен, представлява лишаване от свобода по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията.

36-37. Установените принципи в практиката на Съда по отношение на разграничението между лишаване от свобода и ограничаване на свободата на движение са обобщени в делата *Austin and Others v. the United Kingdom* ([GC], № 39692/09 и 2 други, §§ 57 и 59) и *De Tommaso v. Italy* ([GC], № 43395/09, § 80-81). В частност, за да се определи дали дадено лице е „лишено от свобода“ по смисъла на чл. 5, е необходимо да се изхожда от конкретното му положение и да се вземе предвид набор от критерии, като например вида, продължителността, последиците и начина на прилагане на въпросната мярка, чиито последици трябва да бъдат разгледани и преценени в своята цялост. Освен това контекстът, в който се прилага мярката, е важен фактор, тъй като в съвременните общества често възникват ситуации, в които обществото може да бъде призовано да понесе ограничения на свободата на движение или личната свобода в интерес на общото благо.

38. Прилагайки тези принципи в настоящия случай, Съдът отбелязва, че жалбоподателят се опитва да докаже, че забраната за напускане на домовете не представлява просто ограничение на правото на свободно придвижване, а лишаване от право на свобода. Оспорваната от жалбоподателя мярка е наложена в контекста на извънредното положение, въведено в Румъния на 16 март 2020 г. по здравни причини. Според румънското законодателство, извънредното положение позволява предприемането на набор от извънредни мерки, които дерогират установения конституционен ред. По този начин, в случай на непосредствена или

продължаваща опасност, държавата може да предприеме мерки за определен период от време, които водят до ограничаване на упражняването на някои основни свободи. Според Съда не може да има съмнение, че пандемията от COVID - 19 може да има много сериозни последици не само за здравето, но и за обществото, икономиката, функционирането на държавата и живота като цяло, и че поради това ситуацията трябва да се характеризира като „непредвидим изключителен контекст“, по смисъла на приложимото национално законодателство.

40. Съдът отбелязва още, че оспорваната по настоящото дело мярка е била наложена с цел изолирането и затварянето на цялото население, поради здравословни проблеми, които компетентните национални органи са сметнали за сериозни и спешни. Както е посочено в преамбюла на указа, румънският президент е решил да обяви извънредно положение след консултация с компетентните органи и поради непредвидим извънреден контекст, дължащ се на развитието на международната епидемична ситуация: коронавируса SARS-CoV-2 се е разпространявал по целия свят и СЗО е обявила пандемия. В указа се посочва също, че ако властите не предприемат спешни и извънредни мерки за ограничаване на разпространението на вируса сред населението, бездействието им ще има много сериозни последици, на първо място за правото на живот и на второ място за правото на здраве. Ето защо, за да смекчи икономическото и социалното въздействие на епидемията и да защити правото на живот, румънската държава постепенно е въвела спешни мерки, включително ограничаване на разпространението.

41-44. За да определи дали оспорваната от жалбоподателя мярка представлява лишаване от свобода, Съдът трябва да анализира конкретното положение на

жалбоподателя в светлината на критериите, залегнали в практиката му. В тази връзка той отбелязва, че оспорваната от жалбоподателя мярка е продължила 52 дни; жалбоподателят не е бил подложен на индивидуална превантивна мярка, а това е била обща мярка, наложена на всички по силата на приети от властите нормативни актове. В резултат на прилагането на тази мярка жалбоподателят е бил задължен да остане в дома си, освен при наличието на изрично посочените причини за излизане и при условие че има удостоверение за това. Следователно когато е било необходимо жалбоподателят е бил свободен да напуска дома си и да ходи на различни места. Той не е бил обект на индивидуално наблюдение от страна на властите и не твърди, че е бил принуден да живее на тясно място и че е бил възпрепятстван да установи социални контакти (вж. за сравнение *mutatis mutandis*, *Guzzardi v. Italy*, 6 ноември 1980 г., § 95, където жалбоподателят е бил принудително настанен на малък изолиран остров и поставен под специално наблюдение и Съдът е установил, че е налице лишаване от свобода поради малката площ на района, в който жалбоподателят е можел да се движи, почти постоянното наблюдение и невъзможността за установяване на социални контакти с лица, извън другите настанени, надзирателите и семейството). Съответно, с оглед на степента на нейната интензивност, оспорваната мярка не може да бъде приравнена на домашен арест (относно определянето на мярка домашен арест като лишаване от свобода по смисъла на Конвенцията, вж., наред с други, *Buzadji v. the Republic of Moldova [GC]*, по. 23755/07, § 104). Съдът отдава значение и на факта, че жалбоподателят не е обяснил конкретно какви последици е имала мярката върху състоянието му. Той не твърди, че е трябвало да остане постоянно заключен в дома си през целия период на извънредното положение. В по-общ план,

той не представя никакви конкретни доказателства, които да описват как действително е преживял ограничението.

45-46. В светлината на гореизложеното Съдът заключава, че степента на ограничаване на свободата на придвижване на жалбоподателя не е била толкова сериозна, че да позволи общото ограничаване, наложено от властите, да се счита за лишаване от свобода по смисъла на чл. 5, § 1 от Конвенцията. Вследствие на това той счита, че не е необходимо да

разглежда въпроса дали въпросната мярка е била оправдана съгласно член 5, § 1(е).

47. Предвид изложеното, Съдът единодушно обявява жалбата за недопустима, като несъвместима *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на чл. 35, § 3, б. (а).

4. ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС

Публичното разглеждане на наказателно дело на първа инстанция не отменя изискването за публично гледане пред въззивната инстанция при липса на строго необходими съображения за сигурност. (Не)нарушаването на правото на подсъдимия на публично разглеждане на делото по отношение на изключването на обществеността и пресата не е свързано непременно с наличието на реални вреди за упражняването на другите процесуални права на подсъдимия, включително тези, защитени от чл. 6, § 3 (право на защита).

Решение по делото [Kilin v. Russia \(no. 10271/12\)](#)

Виж по-долу раздел [„Свобода на изразяване“](#)

5. ПРАВО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЕН ЖИВОТ

Предвидените в националното законодателство на Обединеното кралство режими за масово прихващане на електронни комуникации, както и получаването на данни от доставчици на телекомуникационни услуги, не съответстват на изискванията на чл. 8 и чл. 10 от Конвенцията, а що се отнася до възможността да се прихване журналистическа комуникация, Съдът отбелязва, че са необходими допълнителни сериозни гаранции относно възможността за прихващането ѝ, контрола върху придобиването, използването, съхранението и унищожаването на получените данни.

Намесата в правата по чл. 8 и чл. 10 по отношение на получаването на разузнавателни данни от чужди разузнавателни служби се състои, на първо място, в първоначалното искане и, на второ място, в получаването на прихванатия материал, неговото съхранение, разглеждане и използване от разузнавателните служби на приемащата държава. Съдът не намира нарушение на членове 8 и 10, тъй като режимът за искане и получаване на прихванати материали е съвместим с техните разпоредби.

Решение по делото [Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom \[GC\] \(nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15\)](#)

Фактите: Жалбоподателите са физически и юридически лица, които подават общо три жалби през 2013 г., 2014 г. и 2015 г. след разкритията на Едуард Сноудън относно програмите за електронно наблюдение на комуникациите на разузнавателните служби на САЩ и Обединеното кралство като TEMPORA, PRISM и UPSTREAM. Жалбоподателите считат, че съобщенията им са били следени от службите на Обединеното кралство или службите на Обединеното кралство са получили информация за тях след като са били прихванати от службите на други държави и/или службите на Обединеното кралство са ги придобили от доставчиците на телекомуникационни услуги. Жалбите са обединени за общо разглеждане. С решение от 3 септември 2018 г. Съдът приема с мнозинство, че режимите за масово прихващане и получаване на данни от доставчици на комуникационни услуги са нарушили членове 8 и 10 от Конвенцията. Съдът не установява нарушение на чл. 8 по отношение на получаването на разузнавателни данни от чужди правителства.

По искане на жалбоподателите делото се преразглежда от Голямото отделение на Съда.

Решението:

266. Жалбоподателите твърдят, че трите режима за електронно наблюдение: режимът за масово прихващане на комуникации съгласно раздел 8 (4) от Закона за регулиране на правомощията за разследване от 2000 г. („RIPA“); режимът за получаване на данни от чуждестранни служби за сигурност и режимът за получаване на данни от доставчици на телекомуникационни услуги са несъвместими с членове 8 и 10 от Конвенцията.

По отношение на режима за масово прихващане на комуникации

Оплакването за нарушение на чл. 8 от Конвенцията

277-286. Жалбоподателите поддържат, че масовото прихващане не е нито необходимо, нито пропорционално на преследваната цел по смисъла на чл. 8 и следователно не попада в обхвата на свободата на преценка на държавата. Алтернативно твърдят, че раздел 8 (4) от RIPA не е съобразен със закона, тъй като е ненужно сложен до степен, че истинският мащаб на извършваните прихващания е станал известен след разкритията на Едуард Сноудън. Във връзка с преценката на предвидимостта жалбоподателите призовават Съда да преразгледа установената си практика по въпроса с оглед развитието на технологиите и обществото и необходимостта от по-сериозни гаранции.

287-299. Правителството твърди, че събраната по този начин информация е била от съществено значение за защитата на националната сигурност. Намесата в правата на отделното лице чрез масово прихващане на комуникации била минимална. Правителството дава допълнителни пояснения относно пресяването на събраната информация.

324-331. При преценката за наличието на намеса Съдът посочва, че чл. 8 следва да се прилага на всеки етап от масовото прихващане на комуникации, както и че степента на намеса в личния живот на гражданите нараства с всеки следващ етап. Според Съда етапите на масово прихващане на комуникации са четири: 1) прихващане и първоначално задържане на комуникации и свързани с тях данни (т.е. трафичните данни), при което се прихващат комуникациите на огромен брой лица и които могат да не представляват никакъв интерес за тайните служби; 2) прилагане на специфични селектори към прихванатите комуникации или данни, чрез които данните се селектират, като едва на този етап може да се премине към индивидуализация на конкретни лица чрез т. нар. силни селектори (напр. имейл адрес), но този етап е преди всичко автоматизиран; 3) разглеждане на конкретни събрани данни и прихваната комуникация от анализатор на данни; 4) последващо задържане на данни и използване на „крайния продукт“, включително споделяне на данни с трети страни, при който реално се използват получените данни от страна на службите за сигурност.

333-339. Съдът излага изведените в практиката си принципи относно това кога е оправдана намесата в случаите на тайно наблюдение. По отношение на прихващане на комуникации за целите на наказателно производство Съдът е установил шест минимални гаранции, които трябва да бъдат предвидени в националните законодателства, за да се ограничи злоупотребата с власт. Те са: 1) естеството на престъпленията, за които може да се издаде разрешение за прихващане; 2) определяне на категориите лица, които могат да бъдат следени; 3) времево ограничение на намесата; 4) законоустановена процедура, която трябва да се съблюдава при разглеждането, използването и съхраняването на получените данни; 5) превантивни мерки

при предаването на данни на трети страни; б) обстоятелства, при които получените данни могат или трябва да бъдат унищожени (вж. *Weber and Saravia v. Germany (dec.)*, по. 54934/00, § 95; *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria*, по. 62540/00, § 76). По делото *Roman Zakharov v. Russia* ([GC], по. 47143/06, § 231) Съдът потвърждава, че същите шест минимални гаранции се прилагат и в случаите, когато прихващането се извършва по причини, свързани с националната сигурност; въпреки това, за да определи дали оспорваното законодателство е в нарушение на чл. 8, Съдът взема предвид и механизмите за надзор върху прилагането на мерките за тайно наблюдение, всички механизми за уведомяване и средствата за правна защита, предвидени в националното законодателство (вж. цитираното *Roman Zakharov*, § 238).

340-347. По делата *Weber and Saravia* (цитирано) и *Liberty and Others v. the United Kingdom* (по. 58243/00) Съдът е приел, че е решението за прилагане на режим за масово прихващане с цел установяване на заплахи за националната сигурност или срещу основни национални интереси е решение, което продължава да попада в рамките на свободата на преценка на държавите. По тези дела Съдът прилага гореспоменатите шест минимални гаранции, разработени в съдебната му практика относно целенасоченото прихващане, но тук отбелязва, че макар режимите на масово прихващане на комуникация по тези две дела да са сходни с тези в настоящото производство, то тази съдебна практика е вече над 10-годишна. Съдът отбелязва, че през последното десетилетие начинът на комуникация е значително повлиян от технологичното развитие, както и е силно променен. Електронната комуникация е вече водеща, а тя е от съвсем различно естество. Поради тази причина обхватът на действията по прихващане на комуникация преди 10 години е значително по-тесен. По-

важното е, че Съдът не е разгледал изрично факта, че целенасоченото прихващане и масовото прихващане се различават в редица важни аспекти. За разлика от целенасоченото прихващане, масовото прихващане по принцип е насочено към международни комуникации и се използва предимно за целите на разузнаването във от съответната страна и идентифициране на нови заплахи както от известни, така и от неизвестни участници. Въпреки че не е задължително масовото прихващане да се използва за насочване към определени лица, то очевидно може да се използва – и се използва – за тази цел. Когато обаче случат е такъв, устройствата на лицата, към които е насочено, не се наблюдават. По-скоро лицата биват „набелязани“ чрез прилагане на силни селектори (като например техните електронни адреси) към комуникациите, прихванати в насипно състояние от разузнавателните служби. Само онези „пакети“ от комуникациите на набелязаните лица, които са се движили по носителите, избрани от разузнавателните служби, ще бъдат прихванати по този начин и само онези прихванати комуникации, които отговарят на силен селектор или сложна заявка, могат да бъдат разгледани от анализатор. Както при всеки режим на прихващане, разбира се, съществува значителен потенциал за злоупотреба с масовото прихващане по начин, който да повлияе неблагоприятно на правото на лицата на зачитане на личния живот. Въпреки че чл. 8 не забранява използването на масово прихващане за защита на националната сигурност и други значими национални интереси срещу сериозни външни заплахи и държавите се ползват с широка свобода на преценка при вземането на решение какъв вид режим на прихващане е необходим за тези цели, при функционирането на такава система предоставената им свобода на преценка трябва да бъде по-тясна и съпроводена от редица гаранции. Съдът вече е определил гаранциите, които трябва да присъстват в

един съобразен с Конвенцията режим на целенасочено прихващане. Макар че тези принципи осигуряват полезна рамка за това упражнение, те ще трябва да бъдат адаптирани, за да отразят специфичните характеристики на режима за масово прихващане и по-специално нарастващите степени на намеса в правата на лицата по чл. 8, когато операцията преминава през посочените по-горе шест етапа.

348-350. Ясно е, че първите две от шестте „минимални гаранции“, за които Съдът в контекста на целенасоченото прихващане е приел, че трябва да бъдат ясно определени във вътрешното право, за да се избегнат злоупотреби с власт (т.е. естеството на престъпленията, които могат да доведат до издаване на заповед за прихващане, и категориите лица, чиито съобщения могат да бъдат прихванати), не са лесно приложими към режима на масово прихващане. Не е приложимо и изискването за „обосновано подозрение“. Въпреки това е наложително вътрешното право да определи достатъчно ясно и подробно основанията, на които може да бъде разрешено масово прихващане, както и обстоятелствата, при които може да бъде прихваната комуникацията на конкретно лице. Освен това в контекста на масовото прихващане значението на надзора и контрола се засилва поради присъщия риск от злоупотреба и легитимната нужда от поверителност що се касае до национална сигурност. Съдът посочва, че са необходими „всеобхватни гаранции“, което означава, че на национално равнище на всеки етап от процеса трябва да се прави оценка на необходимостта и пропорционалността на предприетите мерки; че масовото прихващане трябва да подлежи на независимо разрешение в самото начало, когато се определят предметът и обхватът на операцията; и че операцията трябва да бъде под надзор и независим последващ контрол. Това са основни гаранции, които биха били крайъгълният камък на всеки режим за

масово прихващане, който е в съответствие с чл. 8.

360. При извършване на цялостна оценка на функционирането на режима за масово прихващане Съдът се съсредоточава най-вече върху това дали националната правна рамка съдържа достатъчно гаранции срещу злоупотреби и дали процесът е обект на „всеобхватни гаранции“. При това той взема предвид действителното функциониране на системата за прихващане, включително проверките и баланса при упражняването на правомощията, както и наличието или липсата на доказателства за действителна злоупотреба. При преценката дали държавата действа в рамките на потяната си свобода на преценка Съдът трябва да вземе предвид по-широк набор от критерии от изведените шест гаранции. При съвместното разглеждане на въпросите „в съответствие със закона“ и „необходимост“ Съдът проверява дали вътрешната правна рамка ясно е определила:

1) Основанията, на които може да бъде разрешено масово прихващане

370. По принцип колкото по-широки са основанията, толкова по-голяма е възможността за злоупотреба. По-строго определени основания обаче биха осигурили ефективна гаранция срещу злоупотреби само ако съществуват достатъчно други гаранции, за да се гарантира, че разрешението за масово прихващане е дадено само на конкретно основание и че е необходимо и пропорционално за тази цел. Следователно тясно свързаният с това въпрос дали съществуват достатъчно гаранции, че прихващането е необходимо или оправдано, е също толкова важен, колкото и степента на прецизност, с която са определени основанията, на които може да бъде дадено разрешение. Следователно според Съда режим, който позволява масово прихващане на относително общи основания, все пак може да е в съответствие с чл. 8, при

условие, че, погледнато като цяло, в системата са предвидени достатъчно гаранции срещу злоупотреба, които да компенсират тази слабост. В Обединеното кралство основанията, на които може да бъде разрешено масово прихващане, са формулирани сравнително широко, но все пак са насочени към националната сигурност, както и към тежката престъпност и икономическото благосъстояние на страната, доколкото тези интереси също са от значение за интересите на националната сигурност.

2) Обстоятелствата, при които комуникацията на дадено лице може да бъде прихваната

372-376. След анализ на приложимото законодателство Съдът намира, че е ясно, че международните съобщения (т.е. съобщенията, пресичащи държавните граници) могат да бъдат прихванати и че разузнавателните служби биха използвали правомощието да прихващат само онези носители, за които е най-вероятно да пренасят външни съобщения, представляващи интерес за разузнаването. В контекста на масовото прихващане е трудно абстрактно да си представим как обстоятелствата, при които могат да бъдат прихванати съобщенията на дадено лице, могат да бъдат допълнително отграничени. Във всеки случай, тъй като нито изпращачът, нито получателят на електронно съобщение могат да контролират маршрута, по който то достига до местоназначението си, на практика всяко допълнително ограничение на избора на носители не би направило вътрешното право по-предвидимо по отношение на последиците му. Поради това Съдът би приел, че обстоятелствата, при които съобщенията на дадено лице могат да бъдат прихванати по реда на раздел 8 (4) от RIPA, са били достатъчно „предвидими“ за целите на чл. 8 от Конвенцията.

3) Процедурата, която трябва да се спазва за предоставяне на разрешение

377-383. Съдът посочва, че разрешенията за прихващане е необходимо да бъдат предоставяни от независим от изпълнителната власт орган, макар и не непременно съдебен орган. Този орган трябва да бъде информиран както за целта на прихващането, така и за носителите или комуникационните маршрути, които могат да бъдат прихванати. Това би му позволило да прецени необходимостта и пропорционалността на операцията по масово прихващане и на избора на носители. Използването на селектори – и по-специално на силни селектори – е един от най-важните етапи в процеса на масово прихващане, тъй като това е моментът, в който комуникацията на конкретно лице може да попадне във фокуса на службите за сигурност. Съдът приема, че включването на всички селектори в разрешението може да не е осъществимо на практика. Въпреки това разрешението трябва да посочва поне видовете или категориите селектори, които ще се използват. Освен това, когато службите за сигурност използват силни селектори, свързани с лица, които могат да бъдат идентифицирани, трябва да бъдат въведени засилени гаранции. Използването на всеки такъв селектор трябва да бъде обосновано от службите – с оглед на принципите на необходимост и пропорционалност – и тази обосновка трябва да бъде стриктно записана и да подлежи на предварително вътрешно разрешение, осигуряващо отделна и обективна проверка. В настоящия случай липсата на какъвто и да е надзор върху категориите селектори в момента на разрешаването е недостатък в уредбата на масовото прихващане. Последващият контрол на всички индивидуални селектори също не удовлетворява изискването за засилени гаранции за използването на силни селектори, свързани с лица, които могат да бъдат идентифицирани, и

необходимостта от въвеждане на процес на предварително вътрешно разрешаване, осигуряващ отделна и обективна проверка дали обосновката съответства на горепосочените принципи. Въпреки че анализаторите трябва да записват и обосновават използването на всеки селектор по отношение на принципите на Конвенцията за необходимост и пропорционалност и че тази обосновка подлежи на независим надзор, силните селектори, свързани с лица, които могат да бъдат идентифицирани, все пак не подлежат на предварително вътрешно разрешение.

4) Процедурите, които трябва да се следват при селектирането, проверката и използването на прихванатите данни

384-391. Съдът анализира законодателството и констатира недостатъци (като реда за упълномощаване на лицата, които извършват селекцията и общият характер на актовете, издавани от държавния секретар), но въпреки това намира, че обстоятелствата, при които материалът за прихващане може да бъде селектиран, изследван, използван и съхраняван съгласно режима на раздел 8 (4) от RIPA, са достатъчно „предвидими“ за целите на чл. 8 от Конвенцията и че осигуряват адекватни гаранции срещу злоупотреба.

5) Превантивните мерки, които трябва да се вземат при предоставянето на данните на други държави

362. Предаването от договаряща държава на чужди държави или международни организации на данни, получени чрез масово прихващане, трябва да бъде ограничено до такива данни, които са били събрани и съхранявани по начин, съответстващ на Конвенцията. Необходими са и допълнителни специфични гаранции, свързани със самото предаване: 1) обстоятелствата, при които може да се осъществи такова предаване, трябва да

бъдат ясно определени във вътрешното право; 2) предаващата държава трябва да гарантира, че при обработката на данните получаващата държава разполага с гаранции, които могат да предотвратят злоупотреба и непропорционална намеса (по-специално гарантиране на сигурно съхранение и ограничаване на последващото разкриване на данните). Това не означава непременно, че приемащата държава трябва да разполага със защита, сравнима с тази на предаващата държава, нито пък изисква непременно да се дава уверение при всяко предаване; 3) когато е ясно, че се предават данни, изискващи особена секретност – като например конфиденциален журналистически материал – ще са необходими засилени предпазни мерки и 4) предаването на данни на чуждестранни разузнавателни партньори също трябва да подлежи на независим контрол.

392-399. Законодателството на Обединеното кралство е въвело предпазни мерки, за да се гарантира, че партньорите от разузнаването ще гарантират сигурното съхранение на прехвърлените материали и ще ограничат тяхното последващо разкриване. Последната предпазна мярка, на която Съдът придава особена тежест, е надзорът, осигурен от комисаря по въпросите на сигурността. Поради това Съдът счита, че предпазните мерки, които трябва да се вземат при предаването на прихванатите материали на други страни, са достатъчно ясни и предоставят достатъчно солидни гаранции срещу злоупотреби.

б) Времевите ограничения за прихващането, съхранението и обстоятелствата, при които тези данни трябва да бъдат унищожени

400-405. Съдът счита също така, че разпоредбите, определящи обстоятелствата, при които материалът от прихващането трябва да бъде изтрит или унищожен, са били достатъчно ясни. По подразбиране

периодът на запазване на избраните съобщения е не повече от няколко месеца, след което те се изтриват автоматично (въпреки че ако материалът е бил цитиран в разузнавателен доклад, докладът се запазва), но при изключителни обстоятелства може да се направи опит за запазване на избраните съобщения за по-дълъг период. На практика изглежда, че периодите на запазване са значително по-кратки от максималния двугодишен период на запазване. Въпреки това според Съда би било желателно в съответните законодателни и/или други общи мерки да бъдат отразени по-кратките периоди на съхранение, посочени от правителството в хода на настоящото производство.

7) Процедурите и условията за надзор от страна на независим орган на спазването на горепосочените гаранции, както и правомощията му за преодоляване на нарушенията

406-412. Съдът анализира законодателството и намира, че независимият комисар по въпросите на прихващането на комуникации е осигурявал независим и ефективен надзор върху функционирането на режима по раздел 8 (4) от RIPA. По-конкретно той и неговите инспектори са били в състояние да оценят необходимостта и пропорционалността на значителен брой заявления за издаване на заповеди и последващия избор на селектори, както и да проучат въведените процедури за запазване, съхранение и унищожаване на прихванатите съобщения и свързаните с тях комуникационни данни. Те са можели също така да отправят официални задължителни препоръки към ръководителите на съответните публични органи. Комисарят също така редовно е бил информиран за основанията, на които са били избирани за прихващане съответните носители. Разузнавателните служби са водели документация на всеки етап от процеса на

масово прихващане и са били длъжни да предоставят на инспекторите достъп до тази документация. И накрая, комисарят е осъществявал надзор върху споделянето на материали от прихващането с партньорските разузнавателни служби.

8) Процедурите за независим последващ контрол

413-415. Последващият независим контрол се осъществява от нарочен трибунал, председателстван от съдия от Висшия съд. Трибуналят има широка компетентност да разглежда всяко оплакване за незаконно прихващане, което не зависи от уведомяването на субекта за прихващането. Следователно всяко лице, което смята, че е било обект на тайно наблюдение, може да подаде жалба до него. Лицата, участващи в разрешаването и изпълнението на заповедта за прихващане, са длъжни да предоставят всички поискани документи, вкл. такива, които не могат да бъдат публикувани от съображения за национална сигурност. Освен това трибуналят има право да провежда по своя преценка заседания, по възможност публични и когато се произнесе по жалба, той има право да присъди обезщетение и да издаде всяка друга заповед, която сметне за подходяща, включително да отмени или анулира заповедта и да изиска унищожаването на всички документи. И накрая, неговите актове се публикуват на собствения му специализиран уебсайт, като по този начин се повишаваше нивото на контрол, предоставяно на дейностите по тайно наблюдение в Обединеното кралство. Освен това трибуналят е компетентен да разглежда всички жалби относно съответствието с Конвенцията било относно предаването на материали от прихващане на трети страни, било относно режима, уреждащ предаването на материали от прихващане. Поради това Съдът е убеден, че законът предоставя надеждно средство за защита на всеки,

който подозира, че комуникациите му са били прихванати от разузнавателните служби.

По отношение на свързаните комуникационни данни

413-418. Съдът вече посочи, че в контекста на масовото прихващане прихващането, съхраняването и търсенето на свързани комуникационни данни следва да се анализират чрез позоваване на същите гаранции, приложими към съдържанието, но че правните разпоредби, уреждащи третирането на свързаните комуникационни данни, не е задължително да бъдат идентични във всяко отношение с тези, уреждащи третирането на съдържанието. В Обединеното кралство законът разрешава прихващането както на съдържание, така и на свързани комуникационни данни. Така недостатъците, които вече бяха установени по отношение на режима, уреждащ прихващането на съдържание се прилага и към свързаните комуникационни данни, а именно: липсата на независимо разрешение; неустановяването на категориите селектори в заявлението за издаване на заповед и неподлагането на тези селектори, свързани с лица, които могат да бъдат идентифицирани, на предварително вътрешно разрешение; и липсата на предвидимост на обстоятелствата, при които съобщенията могат да бъдат проверени, като се има предвид както липсата на определяне на категориите селектори в искането за издаване на заповед, така и общият характер на удостоверението на държавния секретар. В същото време третирането на комуникационните данни се ползва в по-голямата си част от същите гаранции, каквито се прилагат към съдържанието. Съдържанието и свързаните с него комуникационни данни също са обект на много от същите процедури за съхранение, достъп, проверка и използване, същите предпазни мерки за съобщаване на трети

страни и същите процедури за изтриване и унищожаване.

419-423. Съществуват обаче два основни елемента, където режимът за масово прихващане третира по различен начин съдържанието и свързаните комуникационни данни: спрямо данните законът позволява да се използва селектор по отношение на лице, намиращо се на Британските острови без да се изисква то да бъде удостоверено като необходимо и пропорционално от държавния секретар; освен това свързаните комуникационни данни, които не отговарят нито на силен селектор, нито на сложно запитване, не се унищожават незабавно, а се съхраняват за максимален период от няколко месеца. По отношение на първия елемент Съдът отбелязва, че макар той да представлява важна гаранция в процеса на подбор на прихванатия материал за проверка, следва да се отбележи, че при оценката на режима, уреждащ масовото прихващане на съдържание, Съдът е отдал значително по-голямо значение на наличието или липсата на ефективен механизъм, който да гарантира, че изборът на селектори е подчинен на изискванията на Конвенцията за необходимост и пропорционалност и подлежи на вътрешен и външен надзор. Ето защо, въпреки че Съдът повтаря опасенията, изразени по-горе по отношение на избора и надзора на селектори, той не счита, че изключването на свързаните комуникационни данни от обхвата на тази предпазна мярка следва да има решаваща тежест в цялостната оценка. Що се отнася до продължителността на съхранението, правителството твърди, че свързаните комуникационни данни изискват повече аналитична работа, за дълъг период от време, за да се открият „неизвестни неизвестни“. В светлината на гореизложеното и с оглед на факта, че е налице максимален период на съхранение, който не надвишава „няколко месеца“, и че разликата в третирането е обективно и разумно обоснована, Съдът би приел, че

разпоредбите за съхранение на свързаните с комуникацията данни са достатъчно надеждни, въпреки че се различават по същество от разпоредбите, отнасящи се до съдържанието. Тези периоди на съхранение обаче са оповестени едва в производството пред Съда. Следователно различните периоди на съхранение не са били очевидни за този, който чете закона. По мнение на Съда, за да се изпълни изискването на чл. 8 за „предвидимост“, изложените едва пред него периоди на запазване следва да бъдат включени в подходящи законодателни и/или други общи мерки.

424-427. Съдът приема, че масовото прихващане е от жизненоважно значение за договарящите държави при идентифицирането на заплахи за националната им сигурност. Въпреки това Съдът припомня, че съществува значителен потенциал за злоупотреба с масовото прихващане по начин, който да засегне правото на лицата на зачитане на личния живот и отбелязва, че разглеждан като цяло, режимът, въпреки че съдържа гаранции, някои от които са солидни, не предвижда достатъчно „всеобхватни“ гаранции срещу произвол и риск от злоупотреби. По-специално Съдът установява някои основни недостатъци като липса на независимо разрешение за масово прихващане на комуникации, невключване на различните категории селектори в молбата за разрешение и неподлагане на селекторите, свързани с дадено лице, на предварително вътрешно разрешение. Тези недостатъци се отнасят не само до прихващането на съдържанието на съобщенията, но и до прихващането на свързаните с тях данни. Съдът стига до извода, че, въпреки че националният административен орган по въпросите на прихващането на комуникации осигурява независим и ефективен надзор над режима, както и че се предвижда надеждно средство за защита на всеки, който подозира, че комуникацията му е била прихваната от службите за сигурност, тези важни

гаранции не са достатъчни, за да компенсират горепосочените недостатъци. На тези основания Съдът постановява, че националното законодателство не отговаря на изискването за „качество на закона“ и следователно не е в състояние да ограничи „намесата“ до това, което е „необходимо в едно демократично общество“. Следователно Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията. Решението е единодушно.

Оплакването за нарушение на чл. 10

448. Що се отнася до правото на свобода на изразяването по чл. 10, Съдът посочва, че в рамките на режима за масово прихващане службите за сигурност могат да получат достъп до поверителни журналистически материали умишлено, чрез съзнателно използване на селектори или термини за търсене, свързани с журналист или новинарска организация. Тъй като е много вероятно такава ситуация да доведе до придобиването на значителни количества поверителни журналистически материали, тя би могла да подкопае защитата на източниците в още по-голяма степен, отколкото нарочна заповед за разкриване на журналистически източник; намесата би била съизмерима с тази, предизвикана от претърсването на дома или работното място на журналист. Ето защо, преди службите за сигурност да използват селектори или термини за търсене, за които се знае, че са свързани с журналист, или които биха направили твърде вероятно подбирането на конфиденциален журналистически материал за проверка, селекторите или термините за търсене трябва да бъдат разрешени от съдия или друг независим и безпристрастен орган, натоварен с правомощието да определи дали те са били „оправдани от изискване от първостепенен обществен интерес“ и по-специално дали една по-малко интензивна мярка би била достатъчна, за да отговори на надделяващия обществен интерес (вж.

Sanoma Uitgevers B.V. v. the Netherlands [GC], no. 38224/03, §§ 90-92).

449-450. Достъпът до поверителни журналистически материали може да бъде получен и непреднамерено. В такъв случай степента на намеса в журналистическите комуникации и/или източници не може да бъде предвидена в началото. В решението *Weber and Saravia* (цитирано, § 151) Съдът приема, че първоначалното прихващане, без да се изследва прихванатият материал, не представлява сериозна намеса в правото по чл. 10. Независимо от това, като се има предвид, че поради технологичното развитие наблюдението, което не е насочено пряко към отделни лица, може да има наистина много широк обхват, е наложително вътрешното право да съдържа солидни гаранции по отношение на съхранението, изследването, използването, по-нататъшното предаване и унищожаването на такива поверителни данни. Освен това, ако и когато стане ясно, че съобщението или свързаните с него данни за комуникация съдържат поверителни журналистически материали, тяхното по-нататъшно съхранение и проучване от анализатор трябва да е възможно само ако е разрешено от съдия или друг независим и безпристрастен орган, който е оправомощен да определи дали по-нататъшното съхранение и проучване е „оправдано от изискване от първостепенен обществен интерес“.

456-458. В заключение Съдът припомня, че част от жалбоподателите в настоящото дело са новинарски организации и журналисти, като постановява, че горепосочените изисквания не намират отражение в националното законодателство, поради което режимът за масово прихващане на комуникации засяга в значителна степен правото им по чл. 10. По-конкретно Съдът постановява, че предвидените гаранции, за съхранение, използване и предоставяне на получените данни, макар да са задоволителни като цяло, са недостатъчни, когато става въпрос

за журналистическа комуникация. Националното законодателство не предвижда съдебен или друг независим контрол по отношение на случайно прихваната журналистическа комуникация, чрез който да бъде дадено разрешение данните да бъдат съхранени или използвани с оглед преценката, че това е „оправдано от изискване от първостепенен обществен интерес“ или да бъде постановено унищожаването на получените данни. Националното законодателство предвижда единствено „да се обърне специално внимание“ при прихващане на журналистическа комуникация и да се разгледат възможните смекчаващи мерки, което Съдът намира за недостатъчна гаранция, поради което единодушно приема, че е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

По отношение на получаването на данни от чуждестранни служби за сигурност

459. Жалбоподателите твърдят, че начинът, по който службите за сигурност на Обединеното кралство получават данни от трети страни, по програмите PRISM и UPSTREAM, нарушават правата им по чл. 8 и чл. 10.

497-499. Съдът посочва, че когато към държава, която не е страна по Конвенцията е отправено искане за предоставяне на данни, то следва да има своето основание във вътрешното законодателство, което от своя страна трябва да бъде достъпно за засегнатото лице, както и последиците от него да бъдат предвидими (вж. *Roman Zakharov v. Russia* [GC], цитирано). Освен това Съдът отбелязва, че е необходимо в националното законодателство да са предвидени ясни и подробни правила, които да дават на гражданите адекватна представа за обстоятелствата и условията, при които органите са оправомощени да отправят такова искане, и които да предоставят ефективни гаранции срещу използването на това правомощие за

заобикаляне на вътрешното право и/или задълженията на държавите по Конвенцията. При получаването на данните приемащата държава следва да разполага с подходящи гаранции за тяхното разглеждане, използване и съхранение; за по-нататъшното им предоставяне на други страни; както и за тяхното заличаване и унищожаване. Тези гаранции, разработени за пръв път от Съда в неговата съдебна практика относно прихващането на съобщения от договарящи държави, са еднакво приложими към получаването от договаряща държава на данни от чуждестранна служба за сигурност на държава, която не е страна по Конвенцията. Ако държавите не винаги знаят дали получените данни са в резултат на прихващане, то същите стандарти следва да се прилагат към всички получени данни, които биха могли да са резултат от прихващане. И последно, Съдът посочва, че всеки режим, който позволява на службите за сигурност да искат прихващане или данни в резултат на прихващане от трети държави, които не са страни по Конвенцията, или да искат пряк достъп до такива данни, следва да подлежи на независим надзор, както и да е предвиден независим последващ контрол.

513. Съдът обаче счита, че режимът, предвиден в националното законодателство, съответства на чл. 8. Налице са ясни и подробни правила, които дават на гражданите адекватна представа за условията, при които може да бъде отправено искане до трета страна, както и се съдържат достатъчно гаранции срещу заобикалянето на вътрешното право и/или задълженията на Обединеното кралство по Конвенцията. Въведени са и достатъчно гаранции за използване, съхранение, по-нататъшно предоставяне на получените данни, както и за тяхното унищожаване, както и е предвиден независим надзор над приложението на режима и последващ независим съдебен контрол, поради което Съдът не намира нарушение на чл. 8 от

Конвенцията. Решението е взето с 12 на 5 гласа.

516. Що се отнася до оплакването по чл. 10, Съдът отбелязва, че то не съдържа допълнителни аргументи и се базира изцяло на оплакването по чл. 8. Следователно, доколкото Съдът счита, че не е налице нарушение на чл. 8, то не е налице и на чл. 10 от Конвенцията.

По отношение на получаването на данни от доставчици на телекомуникационни услуги

517. Жалбоподателите считат, че предвиденият режим, при който службите за сигурност могат да получават данни от доставчиците на телекомуникационни услуги, по-конкретно Глава II от RIPA, е несъвместим с чл. 8 и чл. 10 от Конвенцията.

518-528. В решението си Отделението е приело, че запазването на тези данни не е „в съответствие със закона“ по смисъла на Конвенцията, тъй като режимът позволява на властите да имат достъп до данните без ограничение на достъпа само за целите на борбата със сериозни престъпления, както и защото достъпът не подлежи на предварителен контрол от съд или друг независим орган. Правителството не оспорва този извод и Съдът не намира основания да не се съгласи със заключенията на Отделението и намира нарушение на чл. 8 и 10 от Конвенцията.

Настоящото резюме обхваща и мотивите на Съда в решението по делото [Centrum för rättvisa v. Sweden \[GC\], no. 35252/08](#), 25 май 2021 г.

Съдът намира нарушение на позитивните задължения по чл. 8, § 1 от Конвенцията поради съдържанието на мотивите на постановената по обвинение в сексуално насилие оправдателна присъда. От съществено значение е съдебните органи да избягват в своите актове възпроизвеждането на сексистки стереотипи, омаловажаването на насилието, основано на пола, и излагането на жертвите на вторична виктимизация чрез използване на внушаващо чувство за вина и морализаторски език, който е в състояние да разколебае тяхното доверие в правосъдието.

Решение по делото [J.L. c. Italie \(no. 5671/16\)](#)

Фактите: Около полунощ на 25 юли 2008 г. жалбоподателката, студентка по история на изкуството и театъра, се присъединила към компания в заведение извън града, поканена от свой познат, L.L. В компанията бил и негов приятел, D.S., с когото, както и със самия L.L., преди време жалбоподателката имала еднократни интимни отношения. Тя изпила значително количество алкохол, черпена от L.L. и приятелите му, танцувала с тях и се забавлявала. По настояване на D.S. правила с него орален секс в тоалетната. По-късно свидетели дали показания, че към 3 часа сутринта, когато компанията напуснала заведението, жалбоподателката ходела трудно и залитала. Според нейните твърдения L.L. и шестима от приятелите му, в т.ч. D.S., които тръгнали с нея към изхода, започнали да я опипват. Тя се съпротивлявала, развикала се, опитала да се откъсне от тях, за да се прибере с велосипеда, с който дошла, но мъжете я бутали да върви в обратната посока и я отвели до колата на L.L. Там станала жертва на групово изнасилване. Около 4 часа сутринта успяла да се съвземе от

състоянието на шок и объркване, в което се намирала, напуснала и се върнала с велосипеда си в града. На следващия ден посетила център за жертви на насилие. Била прегледана от гинеколог и бил съставен доклад за описаните от нея събития, екземпляр от който бил подаден в полицията. След няколко дни била извикана да даде показания във връзка с този сигнал и внесла тѣжба. По-късно прекарала около 20 дни в клиника, където била лекувана от посттравматичен стрес.

Посочените от жалбоподателката седмица извършители били задържани. Според техните обяснения тя имала предизвикателно поведение през цялата нощ. Танцувала сладно с всеки от тях. Обстоятелството, че направила на D.S. фелацио в тоалетната, не било скрито от компанията. Качила се на механична играчка-бик, излагайки на показ червеното си бельо. При напускането на заведението ходела стабилно и изглеждала сигурна в себе си, въпреки изпития алкохол. Провокирала ги и ги подканвала да правят заедно секс, поради което всички решили да отидат с кола до по-безлюдно място, където тя осъществила съвкупления с двама от тях, а на останалите направила фелацио. След това ѝ предложили да я закарат до дома ѝ, но тя отказала и затова я закарали само до велосипеда ѝ.

След проведеното разследване, седмината били предадени на съд. Първоинстанционният съд оправдал D.S., за когото се установило, че въобще не е тръгнал заедно с останалите. Другите шестима осъдили за сексуално насилие, изразяващо се в действия от сексуален характер чрез използване на безпомощното състояние, в което жертвата се намира в момента, и ги оправдал по обвинението за принуждаване към такива действия чрез употреба на сила. Намерил, че употребеният алкохол очевидно се е отразил на способността на жалбоподателката да изрази съгласие. Приел, че показанията ѝ относно началото и

края на нощта съдържат редица несъответствия и будят съмнение, но що се касае до развоя на събитията при напускането на заведението са подкрепени от другите свидетелски показания. Посочил, че според решения на Касационния съд (КС) е възможна „разделна оценка“ на достоверността им, стига да няма противоречие между частите на разказа за събитията.

По жалби на осъдените апелативният съд отменил присъдата и постановил нова, с която ги оправдал. Отбелязал, че съгласно практиката на КС разделна оценка на показанията на жертва на сексуално насилие е възможна само ако съответните твърдения се отнасят за различни факти, като отделни епизоди на насилие, докато в случая ставало въпрос за един-единствен и достоверността на показанията на жалбоподателката следвало да се преценява съвкупно. Позовал се на показанията на свидетели, които сочели, че тя е имала провокативно и вулгарно поведение в течение на нощта и че при напускането на заведението е била в състояние да се защитава и дори да се забавлява със забележките на приятелите си, че е променила сексуалната си ориентация от хомо- на хетеросексуална, и приел, че употребеният алкохол не е намалил способността ѝ да разсъждава. Изключил както да е била в безпомощно състояние, като изложил и предшествващи разглежданите събития обстоятелства, така и впоследствие да е оттеглила съгласието за сексуални действия, което с оглед на поведението ѝ обвиняемите счели, че е дала. Заключил, че не е осъществен съставът на сексуално насилие.

Жалбоподателката поискала от прокуратурата да сезира КС, но протест не бил подаден.

Решението:

70. Жалбоподателката се позовава на чл. 8 от Конвенцията и се оплаква, че в

наказателното производство националните власти не са защитили правото ѝ на зачитане на личния живот и личната неприкосновеност.

71-91. По допустимостта на жалбата правителството възразява, че тя не е подадена в срок и че жалбоподателката не е изчерпила вътрешноправните средства за защита, тъй като не е обжалвала първоинстанционната присъда, а след това не е подала касационна жалба, както и че няма качеството на „жертва“, защото националните съдилища изключили наличието на сексуално насилие и властите изпълнили позитивните си задължения по чл. 8 от Конвенцията. Жалбоподателката оспорва. Съдът напомня, че жалбата се счита за подадена на датата, на която е изпратена по пощата, и установява, че 6-месечният срок е спазен. Относно второто възражение той отбелязва, че позитивните задължения на държавата по чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията налагат криминализиране на всеки осъществен без съгласие сексуален акт и ефективни наказателноправни мерки във всички такива случаи (напр. *M.C. c. Bulgarie*, n° 39272/98, § 166, и *Y. c. Bulgarie*, n° 41990/18, § 95). В качеството си на граждански ищец жалбоподателката е имала право да обжалва първоинстанционната присъда само относно гражданския иск, а присъдата на апелативния съд е станала окончателна поради липса на протест от прокурора. Средствата ѝ за защита като граждански ищец по смисъла на националното законодателство не биха имали изискваната ефективност. И накрая Съдът приема, че следва да разгледа възражението относно качеството на жалбоподателката на „жертва“ при произнасянето си по същество, тъй като всъщност то касае въпроса дали е налице засягане на личната ѝ неприкосновеност и правото ѝ на зачитане на личния живот.

92-101. По съществуващото на оплакванията си жалбоподателката поддържа, че държавата не е осигурила адекватно

разследване и наказателно преследване. Производството било продължително и мъчително. Тя била подложена на многочасови разпити – според нея насочени не към изясняване на фактите, а към доказване, че стилът ѝ на живот и сексуалните ѝ наклонности са „анормални“ – и принудена да разкрие често неотнормирани подробности за своя сексуален, семеен и личен живот, въпреки че законът забранявал въпроси от такъв характер да бъдат задавани неоправдано на жертвите на сексуално насилие. Подобно отношение било спестено на обвиняемите. Апелативният съд ги оправдал, като се основал на субективна преценка на нейните сексуални навици и интимния ѝ и личен избор, а не на обективни данни, и осъдил личния ѝ живот вместо насилниците, на чиито обяснения дал предимство. Възприел рестриктивно и остаряло схващане за сексуалното насилие, в противоречие с принципите, установени от Съда по цитираното дело *M.C. c. Bulgarie*. Жалбоподателката се оплаква и от отказа на прокуратурата да сезира КС. Освен това властите не ѝ осигурили психологическа подкрепа и не взели подходящи мерки за защита на личния ѝ интегритет, в противоречие с практиката на Съда относно защитата на жертвите на сексуално насилие и с Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (Истанбулската конвенция). Жалбоподателката твърди и че е нарушено правото ѝ на защита на личните данни в рамките на процеса, проведен публично и широко отразен в медиите. Според нея италианската законодателна и институционална рамка за защита на жените от основано на пола насилие е недостатъчна и несъобразена с относимите международни актове.

102-116. Правителството поддържа, че наказателното производство е било ефективно и продължителността му не е била прекомерна с оглед на сложността на случая. Международните актове относно

сексуалното и основаното на пола насилие не били приложими, тъй като компетентните органи не признали на жалбоподателката качеството на жертва на такова насилие. Въпросите в течение на разпитите ѝ не представлявали непропорционална или неоправдана намеса в личния ѝ живот. Съответните органи се отнасяли към нея уважително и отчитали чувствителността ѝ, а при разпитите ѝ от адвокатите на подсъдимите председателят на състава не допускарал тенденциозни въпроси и проявил грижа за спокойствието ѝ. Що се отнася до мотивите на въззивния съд правителството поддържа, че те се основават на събраните доказателства, а обстоятелствата, свързани с личния живот на жалбоподателката, били споменати единствено с цел изчерпателно описание на развитието на събитията и оценка на достоверността на нейната версия за фактите, в която още първоинстанционният съд установил несъответствия и която апелативният съд приел за недостоверна въз основа на множество събрани обективни данни и като изключил, в съответствие с практиката на КС, възможността показанията ѝ да бъдат ценени разделно, но без да прави морални оценки. Прокуратурата не сезирала КС поради липсата на правно основание и изгледи за успех. Правителството отрича жалбоподателката да е станала жертва на „вторична виктимизация“ в рамките на производството, в течение на което били взети мерки да не бъде излагана на унижение. Позовава се на задължението по чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на обвиняемите и поддържа, че оценката на личността на свидетел или жертва на сексуално насилие е допустима по националното право, тъй като е необходима за да се направи извод относно достоверността на дадените показания. Жалбоподателката имала възможност да избегне публичността, като поиска гледане на делото при закрити врати.

117-119. Съдът напомня практиката си, че в тежки случаи, като тези на изнасилване, позитивното задължение за защита на физическата неприкосновеност, което чл. 8 от Конвенцията налага на държавата, изисква ефикасни наказателноправни разпоредби и следователно обхваща ефективността на проведеното за тяхното прилагане наказателно разследване (вж. *M.N. c. Bulgarie*, n° 3832/06, §§ 40 и 46-49). Правата на жертвите на престъпления като участници в наказателно производство попадат в приложното поле на чл. 8. Този текст цели основно защита на личността срещу произволна намеса от страна на властите, но наред със задължението на държавата да се въздържа от такава намеса, тя може да има и позитивни задължения, присъщи на ефективното зачитане на личния или семеен живот, които могат да наложат предприемане на мерки за охрана на личния живот, дори и в отношенията между частни лица (*X et Y c. Pays-Bas*, n° 8978/80, § 23). Държавите, страни по Конвенцията, трябва да организират наказателното си производство така, че животът, свободата или сигурността на свидетелите и в частност на жертвите, призовани да дадат показания, да не бъдат застрашавани неоправдано. Следователно интересите на защитата на подсъдимите трябва да бъдат балансирани с тези на свидетелите и на жертвите (*Doorson c. Pays-Bas*, n° 20524/92, § 70). Наказателните производства относно сексуални престъпления са изпитание за жертвите, особено когато те са изправени срещу обвиняемия против волята си (напр. *Aigner c. Autriche*, n° 28328/03, § 35). Следователно в такива производства могат да бъдат предприети специални мерки за тяхната защита (*Y. c. Slovenie*, n° 41107/10, §§ 103 и 104). Приложимите разпоредби налагат по време на наказателното производство да бъде положена адекватна грижа за жертвата на престъпление, за да бъде предпазена от

вторична виктимизация (напр. *N.Ç. c. Turquie*, n° 40591/11, § 95).

120. Съдът отбелязва, че тези позитивни задължения произтичат и от други международни актове. Напомня, че Истанбулската конвенция задължава договарящите държави да предприемат необходимите законодателни и други мерки за закрила на правата и интересите на жертвите, по-специално като осигуряват тяхната защита от заплахы и повторна виктимизация, като им предоставят възможност да бъдат изслушани и да излагат своите възгледи, нужди и опасения, които да бъдат взети под внимание, и накрая, като им предоставят възможност, ако приложимото национално право го позволява, да свидетелстват без присъствието на предполагаемия извършител на престъплението. Съгласно Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, жертвите на насилие, основано на пола, имат право да се ползват от специални мерки за защита, тъй като са особено изложени на риск от вторично виктимизиране, сплашване и отмъщение.

121-122. Съдът установява, че италианското право инкриминира изнасилването, независимо дали е извършено с използване на сила или заплашване, със злоупотреба с власт, с възползване от безпомощното състояние на жертвата или с хитрост. Групово осъществено сексуално насилие е по-тежко наказуемо. Следователно е налице законодателна рамка, защитаваща правата на жертвите. Необходимо е да се определи дали жалбоподателката е получила ефективна защита като предполагаема жертва и дали в случая предвиденият в италианското наказателно право механизъм е проявил недостатъци в такава степен, че да се стигне до нарушение на позитивните

задължения на държавата. Съдът отбелязва, че следва да се ограничи до това и няма за задача да се занимае с твърдения за отделни грешки или пропуски в разследването. Той не може да замести националните власти при преценката на фактите по делото, нито да се произнесе относно наказателната отговорност на предполагаемите извършители (цитираното *М.С. с. Bulgarie*, § 168).

123-125. Що се отнася до ефективността на разследването Съдът намира, че с оглед на предприетите действия и развитието на производството като цяло, не може да се приеме, че властите са проявили пасивност или че не са изпълнили задължението си за усърдие и изискванията за бързина при разглеждането на всички обстоятелства по делото (вж., *a contrario*, напр. цитираното *М.Н. с. Bulgarie*, § 49). В тази връзка той напомня, че спазването на процедурното задължение се преценява въз основа на няколко съществени взаимосвързани елемента, като бързото започване на разследване и неговата годност да осигури старателен, обективен и безпристрастен анализ на относимите доказателства, да доведе до установяване на фактите и да позволи идентифициране и – ако са налице условията за това – наказване на отговорните лица. Тези елементи представляват и критерии, които в съвкупността си позволяват да се определи степента на ефективност на разследването (*S.M. с. Croatie*, [GC], n° 60561/14, §§ 312-320, и цитираното *N.Ç. с. Turquie*, § 97). Впрочем и жалбоподателката се оплаква не от очевидни пропуски и забавяния или пренебрегване на действия по разследването, а от травматизиращия за нея начин на провеждане на производството и отношението на властите, и по-конкретно от условията, при които е била разпитвана, и от мотивите на съдебните актове.

126-133. Във връзка с разпитите на жалбоподателката Съдът отбелязва, че компетентните органи са били изправени пред две противоречащи си версии за

фактите и че основното пряко доказателство, с което са разполагали, са били свидетелските показания на жалбоподателката, в които заключенията от гинекологичния преглед и извършените при разследването технически експертизи са разкрили редица несъответствия. При тези обстоятелства Съдът счита, че изискването за справедливост на процеса е налагало да бъде дадена възможност защитниците на обвиняемите да проведат насрещен разпит на жалбоподателката в качеството ѝ на основен свидетел на обвинението, като се има предвид, че тя не е била непълнолетна и не се е намирала в особено уязвимо положение, което да изисква мерки за засилена защита. Наличието на две несъвместими версии за събитията очевидно налага преценка на достоверността на различните твърдения в светлината на всички съпътстващи обстоятелства, които трябва да бъдат надлежно проверени (вж., *mutatis mutandis*, цитираното *М.С. с. Bulgarie*, § 177). Въпреки това начинът, по който е разпитвана предполагаемата жертва на престъпление от сексуален характер, трябва да позволява постигането на справедлив баланс между нейния личен интегритет и достойнство и правото на защита на обвиняемите. Насрещният разпит не трябва да се използва като средство за нейното сплашване или унижаване (цитираното *У. с. Slovenie*, § 108). Съдът констатира на първо място, че в никой момент в която и да било фаза на производството жалбоподателката не е била изправена директно срещу твърдените извършители. Протоколите от трите ѝ разпита в досъдебното производство не показват проявено от разследващите органи и прокурора неуважително или сплашващо отношение към нея, нито действия, които да я обезкуражат или да насочат понататъшното развитие на разследването. Задаваните ѝ въпроси са целели изясняване на фактите по делото, при отчитане на нейните аргументи и гледна точка, и

попълване на доказателствения материал. В съдебното производство жалбоподателката е била разпитвана в две открити съдебни заседания, тъй като не е била непълнолетна и не е поискала разглеждане на делото при закрити врата. Председателят на съдебния състав обаче е забранил на присъстващите в залата журналисти да правят видеозапис, именно за да предпази личната ѝ сфера. Неколкократно се е намесил, за да отклони излишни или неотнормирани въпроси на адвокатите на подсъдимите, както и такива от личен характер, и е разпоредил кратки прекъсвания на съдебните заседания, за да даде възможност на жалбоподателката да се свърже емоционално. Съдът не се съмнява, че производството като цяло е било особено мъчително преживяване за нея, тъй като се е наложило да повтори показанията си многократно, при това в период от повече от две години, за да отговори на въпросите на разследващите, на прокурора, а след това и на осмината защитници на подсъдимите. В стремежа си да опровергават достоверността на показанията ѝ, адвокатите не са се поколебали да задават въпроси от лично естество, свързани с нейния семеен живот, сексуална ориентация и интимен избор, понякога без връзка с фактите, което е в противоречие не само с принципите на международното право относно защитата на жертвите на сексуално насилие, но и с националното законодателство. Съдът счита обаче, че с оглед на подхода, възприет от прокурора и от председателя на първоинстанционния съдебен състав, както и на взетите от последния мерки за защита на интимната сфера на жалбоподателката, не може да вмени отговорността за преживяното от нея на натоварените да водят производството органи, нито да приеме, че те не са направили необходимото за осигуряване надлежна закрила на личния ѝ интегритет в хода на това производство (*a contrario*, цитираното *Y. c. Slovénie*, § 109).

134-143. Що се отнася до мотивите на постановените присъди Съдът отново напомня, че задачата му не е да замести преценката на националните органи. Той следва да се произнесе дали изложените от съдилищата съображения са довели до намеса в правото на жалбоподателката на зачитане на личния ѝ живот и интегритет и до нарушение на собствените за чл. 8 от Конвенцията позитивни задължения. В мотивите на апелативния съд той намира няколко пасажа, които касаят личния и интимен живот на жалбоподателката и накърняват правата ѝ по чл. 8. По-специално, Съдът счита за неоправдано позоваването на червеното бельо, което тя „показала“, както и коментарите относно нейната бисексуалност, любовните ѝ връзки и случайните ѝ интимни отношения преди разглежданите събития. Намира за неподходящи и разсъжденията, касаещи нейното „двойствено отношение към секса“, за което апелативният съд е направил заключение, наред с другото, от решенията ѝ в сферата на изкуството, като това да участва в късометражен филм на L.L., включващ сцени на секс и насилие, без обаче – и с право – да е коментирал или приел като показателен за отношението на самия L.L. към секса факта, че той е автор и режисьор на филма. Съдът счита за неуместна и оценката на решението на жалбоподателката да подаде тжбба, което според апелативния съд било резултат от желанието ѝ да „осъди“ и да отхвърли един „момент на заслужаваща критика нестабилност и слабост“, както и позоваването му на нейния „нелинеен“ живот. Тези съображения не са били от полза при преценката на достоверността на показанията на жалбоподателката – въпрос, чието разглеждане е било възможно в светлината на многобройните събрани обективни данни, нито са били определящи за решаването на делото (*mutatis mutandis*, *Sanchez Cardenas c. Norvège*, n° 12148/03, § 37). Съдът се съгласява, че в случая въпросът за достоверността на показанията

на жалбоподателката е бил особено ключов, и е готов да приеме, че позоваването на нейни минали отношения с някой от подсъдимите или на някои аспекти на поведението ѝ въпросната нощ може да е било оправдано. Той обаче не вижда с какво семейното ѝ положение, любовните ѝ връзки, сексуалната ѝ ориентация или изборът ѝ на облекло, както и предметът на нейните културни и артистични занимания, са били релевантни за преценката на достоверността на показанията ѝ и за наказателната отговорност на подсъдимите. Не може да се приеме, че посоченото засягане на личния живот и реномето ѝ е било оправдано от необходимостта да се гарантира тяхното право на защита. Според Съда позитивните задължения на държавата да защитава предполагаемите жертви на основано на пола насилие налагат задължение за защита на тяхното реноме, достойнство и личен живот, включително като не бъдат разкривани информация и лични данни без връзка със случая, което освен това е присъщо на съдебната функция и произтича от националното право и от различни международни актове. В този смисъл правото на съдиите да се изразяват свободно в своите решения, което е проява на тяхната дискреционна власт и на независимостта на съда, е ограничено от задължението за опазване на реномето и на личния живот на участниците в процеса от всякакво неоправдано засягане. Съдът отбелязва освен това, че в седмия доклад за Италия на Комитета на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените и в доклада на Експертната група на Съвета на Европа за действие срещу насилието над жени и домашното насилие (GREVIO) е констатирано, че в страната продължават да съществуват стереотипи относно ролята на жените и в обществото е налице съпротива срещу каузата за равенството на половете. Комитетът и GREVIO отбелязват и ниския процент случаи на предприето наказателно преследване и на осъждане в Италия, което

представлява едновременно причина за липса на доверие в наказателното правосъдие от страна на жертвите и обяснение за малкия брой подавани оплаквания от този тип престъпления в страната. Съдът намира, че езикът и аргументите, които е използвал апелативният съд, са проводник на съществуващите в италианското общество предразсъдъци по отношение на ролята на жената и биха могли да попречат на ефективната защита на правата на жертвите на насилие, основано на пола, въпреки задоволителната законодателна рамка (вж., *mutatis mutandis, Carvalho Pinto de Sousa Morais c. Portugal*, n° 17484/15, § 54). „Съдът е убеден, че наказателното преследване и налагането на наказателни санкции играят ключова роля в институционалния отговор на основаното на пола насилие и в борбата срещу неравенството на половете. По тази причина е от съществено значение съдебните органи да избягват в своите актове възпроизвеждането на сексистки стереотипи, омаловажаването на насилието, основано на пола, и излагането на жертвите на вторична виктимизация чрез използване на внушаващо чувство за вина и морализаторски език, който е в състояние да разколебае доверието на жертвите в правосъдието“.

Ето защо Съдът, макар да признава, че в случая националните органи са следили за провеждане на досъдебното производство и съдебния процес при спазване на произтичащите от чл. 8 позитивни задължения, намира, че предвид съдържанието на решението на апелативния съд, гарантираните от тази разпоредба права и интереси на жалбоподателката не са били защитени адекватно. Следователно тези органи не са защитили жалбоподателката от вторична виктимизация в течение на цялото наказателно производство, от което формулирането на съдебното решение е най-важна неразделна част, особено с оглед

на публичния му характер. Поради това Съдът отхвърля възражението на правителството, че тя няма качеството на „жертва“, и заключава, че е налице нарушение на позитивните задължения по чл. 8 от Конвенцията.

144-147. Жалбоподателката се оплаква и от дискриминация по признак пол, като твърди, че оправдаването на нейните насилници и отрицателното отношение на властите по време на наказателното производство са плод на сексистки предразсъдъци. Предвид направения от гледна точка на чл. 8 извод и изложените съображения Съдът намира за ненужно да разгледа въпроса дали освен това е извършено и нарушение на чл. 14 (вж. напр. цитираното *M.C. c. Bulgarie*).

Продължителната и непрекъсвана с действия или актове на националните органи връзка между дете, родено чрез заместващо майчинство, и договорните родители представлява „семеен живот“ по смисла на чл. 8. Непризнаването на формална връзка родител-дете в такава ситуация, при условие, че връзката между жалбоподателите е запазена чрез института на приемно семейство не е в нарушение на правото им на семеен живот.

Забраната на заместващото майчинство преследва легитимната цел да защити правата и свободите на другите, тъй като защитава интересите на жените, които биха могли да бъдат подложени на натиск да станат заместващи майки, както и правата на децата да познават истинските си родители.

Решение по делото [Valdís Fjölnisdóttir and Others v. Iceland \(nos. 71552/17\)](#)

Фактите: Първите две жалбоподателки, в качеството си на семейна еднополова двойка, сключили договор с агенция за заместващо майчинство в САЩ, в съответствие с който трябвало да станат „договорни родители“¹ на дете, родено чрез гестационно заместващо майчинство² в САЩ. Третият жалбоподател, детето Х., било родено през 2013 г. от заместваща майка от донорска гаметата и няма биологична връзка с никоя от първите две жалбоподателки. Три седмици след раждането на детето жалбоподателите се завърнали в Исландия, където поискали регистрирането му като исландски гражданин. В образуваното административно производство те представили документи, че третият жалбоподател бил роден чрез заместващо майчинство и че заместващата майка се е отказала от правата си върху детето. В акта за раждане, съставен в САЩ, като родители на детето били вписани жалбоподателките. Последвал отказ на администрацията да регистрира Х., тъй като детето не придобивало автоматично исландско гражданство предвид факта, че рождената майка била гражданин на САЩ. В Исландия заместващото майчинство е забранено от закона и наказуемо с глоба или лишаване от свобода. Административният орган приел също така, че като непридружено малолетно лице детето трябва да бъде настанено в приемно семейство и определило като такава семейството на първите две жалбоподателки. Решението за отказ за вписване на детето в гражданския регистър на Исландия било потвърдено от Министерството на вътрешните работи поради липсата на законово основание.

¹ „Intended parents“ – родители, ползващи се от сурогатно майчинство – бел. ред.

² При гестационно заместващо майчинство се прилага оплождане ин витро, като използваните в процеса на оплождане яйцеклетки се вземат от майката възложителка или донор. При гестационното заместващо майчинство заместващата майка няма генетична връзка с детето, което износва – бел. ред.

Жалбоподателките обжалвали отказа пред съда.

Докато делото било висящо пред първоинстанционния съд Х. получил исландско гражданство въз основа на приет на 31 декември 2015 г. закон за предоставяне на гражданство, но жалбоподателките не били вписани в регистъра като негови родители. Преди това, през месец май 2015 г. жалбоподателките се развели и впоследствие било изготвено ново споразумение за временна приемна грижа, съгласно което Х. живеел една година с първата жалбоподателка и новото ѝ семейство и една година с втората жалбоподателка и нейното семейство при разширен режим на лични контакти. През 2019 г., по силата на окончателното споразумение за приемна грижа първата жалбоподателка била определена за приемен родител с равни права с втората жалбоподателка. След развода си жалбоподателките оттеглили, подадената през 2013 г. молба за осиновяване на Х., тъй като вече не отговаряли на изискванията на закона.

С решение от март 20016 г. първоинстанционният съд потвърдил отказа на административния орган да регистрира жалбоподателките като родители на Х. с мотивите, че по силата на исландското законодателство майка на детето е само жената, която го е родила. Като отбелязва, че заместващото майчинство е незаконно в Исландия съдът намира, че признаването за родители на лица, които пребивават в Исландия, но са отишли в чужбина с цел заместващо майчинство, би създадо правна вратичка за заобикаляне на забраната за заместващо майчинство. Поради това приел, че исландската държава има

законно основание да откаже да признае родителство, установено в чужбина при такива обстоятелства. Съдът признал наличието на семеен живот между тримата жалбоподатели, но намерил, че намесата в личния и семеен живот на третия жалбоподател е необходима за защита на морала и правата на другите с оглед на законовата забрана за заместващо майчинство в страната. С решение от март 2017 г. Върховният съд потвърдил решението. За разлика от първата инстанция, той приел, че отношенията между жалбоподателите не попадали в обхвата на понятието „семеен живот“, изведено от практиката на ЕСПЧ.

Решението:

По твърдяното нарушение на чл. 8.

43-47. Жалбоподателите се оплакват, че отказът на властите да регистрират жалбоподателките като родители на третия жалбоподател представлявал намеса в правото им на зачитане на личния и семейния живот. Твърдят още, че отказът им попречил да се радват на стабилна и законна връзка между родител и дете. Отказът да се признае актът за раждане на третия жалбоподател, издаден в съответствие с законодателството на САЩ бил в нарушение на чл. 8, тъй като не бил в съответствие със закона. Въпреки че заместващото майчинство било незаконно в Исландия, забраната на заместващото майчинство не се прилагала екстериториално. Властите не били взели предвид в достатъчна степен най-добрите интереси на детето. В това отношение жалбоподателите сочат, че родителските им качества били доказани в процеса на оценка на приемната грижа. Посочват, че отказът да бъдат признати за родители водел до лишаването от наследствени права помежду им. Твърдят още, че живеели в състояние на

несигурност, което им причинило мъка и страдание, принуждавайки ги да поддържат положението на приемни родители и приемно дете.

48-51. Правителството признава, че непризнаването на връзката родител-дете представлява намеса, но не и нарушение на личния живот на третия жалбоподател, и не представлява намеса в личния или в семейния живот на жалбоподателките. В страната имало широк национален и политически дебат по темата за заместващото майчинство, който включвал и сформирана от министъра на здравеопазването работна група, според чието заключение заместващото майчинство не трябвало да се узаконява. Изготвеният проекто-закон за безвъзмездното заместващо майчинство с биологична връзка между дете и единия родител също не бил приет. Осиновяването било единствения възможен способ за признаването на връзката родител-дете в такава ситуация. Разпоредбата на чл. 8 от Конвенцията не гарантирала правото на създаване на семейство или правото на осиновяване. Държавата имала широка свобода на преценка при вземането на решения по въпроси, свързани със заместващото майчинство и техниките за асистирана репродукция, особено в случаи като настоящия, при които не съществувала биологична връзка между детето и бъдещите родители. Правителството подчертава, че вътрешното законодателство забранявало заместващото майчинство и тази забрана не можело да бъде заобиколена чрез организиране на заместващо майчинство в чужбина. Фактът, че заместващото майчинство в този случай имало търговски характер, създавал риск от експлоатация и злоупотреба със заместващата майка и детето. Забраната на заместващото майчинство изключвала възможността жената, която е родила дете, да се откаже от естествения си статут на негова майка и предотвратявала натиска върху жената да позволи тялото ѝ да бъде

използвано за раждане на дете, с което след това трябва да прекъсне всички връзки. Тя защитавала правото на децата да знаят своя произход, тъй като децата, родени чрез заместващо майчинство, биха срещнали трудности при търсенето на информация за биологичния си произход.

52-55. Третите страни по делото – „Ordo juris“ и „The AIRE Centre (Advice for Individual Rights in Europe)“ – споделят доводите на държавата-ответник, и посочват, че Съдът следвало да се увери, че най-добрите интереси на детето са били надлежно защитени.

56-62. Съдът първо изследва дали е съществувал „семеен живот“ в отношенията между жалбоподателите към момента на постановяване на решението на Върховния съд. Понятието „семеен живот“, използвано в чл. 8, се отнася до отношения, основани на брака, както и до други де факто „семеини връзки“, включително между еднополови двойки, когато страните живеят заедно без брака или когато други фактори показват, че връзката е достатъчно постоянна (вж. *Paradiso and Campanelli v. Italy* [GC], no. 25358/12, § 140). Съдът уточнява, че разпоредбата на чл. 8 не гарантира правото на създаване на семейство или правото на осиновяване. Отбелязва също, че не се оспорва фактът, че между тримата жалбоподатели не съществува биологична връзка. Следователно ситуацията е сравнима с тази по водещото дело *Paradiso and Campanelli* (цит.), в което дете, родено чрез заместващо майчинство в чужбина, е отнето от вписаните в акта му за раждане в чужбина родители скоро след завръщането им в Италия, взето е под държавна опека и по-късно е осиновено от друго семейство. Въпреки това, в цитираното решение Съдът е приел съществуването в определени ситуации на фактически семеен живот между възрастен и дете при липса на биологични връзки или призната правна връзка, при условие че съществуват автентични лични отношения. В

конкретния случай е необходимо да се разгледа качеството на връзките между жалбоподателите, ролята на жалбоподателките в живота на третия жалбоподател и продължителността както на съвместното им съжителство, така и на последващото съжителство на детето с първите две жалбоподателки поотделно. Съдът отбелязва, че за разлика от ситуацията по делото *Paradiso and Campanelli* (цит.), връзката между тримата жалбоподатели не е била прекъсвана с действия или актове на националните органи. Точно обратното, третият жалбоподател първоначално е бил настанен в семейството на жалбоподателките, а след развода им и до произнасянето на решението на Върховния съд на 30 март 2017 г. е било сключено ново споразумение за приемна грижа, като детето последователно е живееело по една година при едната и другата жалбоподателка. Съдът посочва, че заместващото майчинство е незаконно в Исландия и подлежи на наказателна санкция, ако се извършва в рамките на страната. Основният принцип на майчинството по исландското право определя жената, родила детето, за негова майка. При тези обстоятелства Съдът приема, че от самото начало връзките между тримата жалбоподатели са били правно несигурни, както по делото *Paradiso and Campanelli* (цит.). Въпреки това Съдът не пренебрегва факта, че третият жалбоподател е бил под непрекъснатите грижи на жалбоподателките от раждането си през февруари 2013 г. до постановяване на окончателното решение в края на март 2017 г., т.е. през целия си живот. Предвид изложеното, прилагайки теста за наличие на „семеен живот“ по чл. 8 от Конвенцията, изведен в *Paradiso and Campanelli* (цит., §§ 148-151), Съдът заключава, че в настоящото дело изискванията за „семеен живот“ са изпълнени.

63. След като установява наличието на „семеен живот“ по смисъла на чл. 8, Съдът

приема, че отказът да признае жалбоподателките за родители на третия жалбоподател, въпреки удостоверението за раждане, издадено в САЩ, представлява намеса в правото на тримата жалбоподатели на зачитане на този семеен живот. Съгласно чл. 8, § 2 тази намеса трябва да е в съответствие със закона, да преследва една или повече от законните цели, изброени в разпоредбата, и да е необходима в едно демократично общество, за да се постигне преследваната цел или цели.

64-65. Съдът отбелязва, че решението на Върховния съд са изложени подробни мотиви защо той счита, че общото правило за майчинството в исландското право е, че жената, родила детето, се счита за негова майка. Отчитайки, че това тълкуване на вътрешното право не е нито произволно, нито явно необосновано, Съдът заключава, че отказът на Върховния съд да признае жалбоподателките за родители на третия жалбоподател е в съответствие със закона. Според правителството забраната на заместващото майчинство служи за защита на интересите на жените, които биха могли да бъдат подложени на натиск да станат заместващи майки, както и за защита на правото на децата да познават истинските си родители. С оглед на това Съдът приема, че отказът да признае жалбоподателките за родители на третия жалбоподател преследва легитимната цел да защити правата и свободите на другите (вж. *Paradiso and Campanelli*, цит., § 177).

66-75. Съдът припомня, че при определянето на това дали намесата е била „необходима в едно демократично общество“, той преценява като цяло дали изтъкнатите основания за налагането ѝ, са били относими и достатъчни за целите на чл. 8, § 2. Задачата на Съда не е да преразглежда абстрактно съответното национално законодателство или практика, нито да замества компетентните национални органи при определянето на най-подходящата политика за регулиране на сложния и чувствителен въпрос за

отношенията между желаещите да станат родители и детето, родено в чужбина в резултат на забранени в държавата-ответник търговски споразумения за заместващо майчинство. Понятието за необходимост в установената практика на Съда предполага намесата да отговаря на належаща социална нужда и по-специално да е пропорционална на преследваната законова цел, като се отчита справедливият баланс, който трябва да се постигне между съответните конкуриращи се интереси. Съдът признава, че на държавите по принцип трябва да се предостави широка свобода на преценка по отношение на въпроси, които повдигат деликатни морални и етични въпроси, по които няма консенсус на европейско равнище, както при нюансирания подход, възприет по въпроса за хетерологичното асистирано оплождане в *S. H. and Others v. Austria* ([GC], no. 57813/00, §§ 95-118), или при анализа на свободата на преценка в контекста на споразумение за заместващо майчинство и правното признаване на връзката родител-дете между договорни родители и законно заченатите в чужбина деца в решението *Mennesson v. France* (no. 65192/11, §§ 78-79). Прилагайки тези общи принципи към настоящия казус, Съдът отбелязва, че действителното упражняване на семеен живот от тримата жалбоподатели не е било прекъсвано от намесата на държавата-ответник. Напротив, последната е предприела мерки, за да гарантира, че тримата жалбоподатели могат да продължат да водят семеен живот, въпреки непризнаването на родителска връзка и въпреки развода на жалбоподателките. Съдът признава, че непризнаването на родителска връзка е засегнало семейния живот на жалбоподателите, но упражняването на този семеен живот е било гарантирано със споразумението за приемна грижа, променено впоследствие на постоянно, което трябва значително да е облекчило несигурността и мъката, посочени от жалбоподателите. Освен това

Съдът отбелязва, че държавата-ответник е предоставила гражданство на третия жалбоподател с пряк акт на парламента, което е довело до узаконяване и гарантиране на престоя и правата му в страната. Следователно действителните практически пречки пред упражняването на семейния живот, създадени от непризнаването на семейната връзка, изглежда са били ограничени (вж. *Mennesson*, цит., § 92). Посочва също така, че преди постановяването на решението на Върховния съд и след развода им, жалбоподателките са оттеглили молбата си за осиновяване на третия жалбоподател и този въпрос не подлежи на разглеждане от Съда. Въпреки това Съдът отбелязва становището на правителството, че всяка от жалбоподателките все още може да подаде молба за осиновяване на третия жалбоподател, самостоятелно или заедно с новите си съпрузи. Макар да има предвид практическите проблеми, които могат да възникнат поради факта, че само на една от тях може да бъде разрешено да осинови детето, Съдът взема предвид тази възможност при цялостното разглеждане на необходимостта от намесата, по-специално по отношение на правата по чл. 8 на детето, третия жалбоподател.

75-76. Предвид гореизложеното и по-специално липсата на индикации за действителни практически пречки при упражняването на семеен живот, както и стъпките, предприети от държавата-ответник за узаконяване и осигуряване на връзката между жалбоподателите, Съдът заключава, че отказът за признаване на формална родителска връзка, потвърден с решението на Върховния съд, е постигнал справедлив баланс между правото на жалбоподателите на зачитане на семейния им живот и общите интереси, които държавата се е стремяла да защити чрез забраната на заместващото майчинство. По този начин държавата е действала в рамките на свободата на преценка, която ѝ е предоставена по такива въпроси и не е

налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията по отношение на правото на жалбоподателите на зачитане на семейния им живот. Доколкото аргументите на жалбоподателите във връзка с оплакването им относно зачитането на техния „личен живот“ са идентични с тези относно зачитане правото им „семеен живот“ Съдът не вижда причина да достигне до различно заключение.

Относно твърдяното нарушение на чл.14 във вр. с чл. 8.

77-79. Оплакването на жалбоподателите, че били дискриминирани при упражняването на правото им на зачитане на личния и семейния живот поради техния статут в нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8 от Конвенцията, Съдът намира за явно

неоснователно. Твърденията, че били известни случаи, в които на други деца, родени от заместваща майка, било разрешено да се впише произходът на техните договорни родители, не намира подкрепа в представените по делото материали.

В особеното си мнение по делото съдия **Lemmens** посочва, че Съдът е следвало да изследва подробно оплакването за нарушение на личния живот на жалбоподателите, и по-специално правото на детето на признаване на правната връзка между родител и дете.

6. СВОБОДА НА ИЗРАЗЯВАНЕ

Предвидените в националното законодателство на Обединеното кралство режими за масово прихващане на електронни комуникации, както и получаването на данни от доставчици на телекомуникационни услуги не предоставя достатъчна защита срещу прихващането на журналистическа комуникация. Съдът отбелязва, че са необходими допълнителни сериозни гаранции относно възможността за прихващането ѝ, контрола върху придобиването, използването, съхранението и унищожаването на получените данни.

Решение по делото [Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom \[GC\] \(nos. 58170/13, 62322/14 and 24960/15\)](#)

Виж по-горе раздел „[Личен и семеен живот](#)“

Превантивната забрана за разпространяването на всякаква информация относно текущо разследване за корупция срещу четирима министри не е била предвидена в закона, тъй като той не е отговарял на критериите за „предвидимост“ и „яснота“.

Решение по делото [Akdeniz et autres c. Turquie \(no. 41139/15 и 41146/15\)](#)

Вж. по-горе раздел „[Допустимост](#)“

Условна присъда за онлайн споделяне на част от осмиващ филм като самостоятелен видеоклип без коментар, който, изваден от контекста, основателно се възприема като подбуждащ етническа разпра и призоваващ към насилие, макар и в малка социална група и в спокойна политическа среда представлява пропорционална санкция на преследваната цел.

Решение по делото [Kilin v. Russia \(no. 10271/12\)](#)

Фактите: Делото се отнася до осъждането на жалбоподателя за публични призови към насилие и междуетнически раздор чрез публикуване на видео и аудио файлове от неговия профил в социална мрежа.

Като се позовава на констатациите, направени във вътрешното производство, правителството твърди, че жалбоподателят се е регистрирал като потребител на VKontakte (наричан по-долу "VK"), популярна онлайн социална мрежа в Русия, и е създал потребителски профил. През 2009 г. жалбоподателят качил видеофайл, озаглавен „Русия 88“ (Баба) и аудиофайл, съдържащ песента „Слава на Русия!“. Видеофайлът продължава една минута и е част от филм за неонацистите (скинхедс) в Русия, който е отличен с награда на международен филмов фестивал.

Въз основа на съдържанието на тези файлове Федералната служба за сигурност образува наказателно производство срещу жалбоподателя, в рамките на което е извършено претърсване на жилището му и изземване на персоналния му компютър и са изготвени експертен езиков и психологически анализ на процесните материали.

По отношение на видеофайла заключенията на доклада са, че материалът създава отрицателен образ по отношение на цяла етническа група (азербайджанци); съдържа призив към насилие с цел всяване на раздор между руснаци и азербайджанци, както и призив за насилие, насочено към нарушаване на правата на последните. Що се отнася до аудиозаписа, заключенията на доклада са, че в текста на публикуваната песен се противопоставят руснаци и неруснаци, които са наричани „черни“; текстът съдържа призив към насилие, насочен към всяване на раздор между руснаци и неруснаци, както и призови към насилие, насочено към нарушаване на правата на последните; създава отрицателен образ по отношение неруснаците; и съдържа обидни и емоционални прилагателни.

Пред съда жалбоподателят отрича, че профилът във VK е негов и алтернативно поддържа, че към момента на наказателното производство не е имало официална забрана по отношение на двата материала. Голяма част от разпитаните свидетели посочват, че са контактували с този профил през собствените си профили и че не са имали съмнение, че това е профилът на жалбоподателя. На 29 април 2011 г. първоинстанционният съд признава жалбоподателя за виновен по предявеното срещу него обвинение и постановява условна присъда от осемнадесет месеца лишаване от свобода. Присъдата е потвърдена от въззивната и касационната инстанция, като пред въззивната инстанция

заседанията са били проведени при закрити врата.

Решението:

Твърдяно нарушение на чл. 10 от Конвенцията

44-50. Жалбоподателят поддържа, че постановената срещу него присъда е нарушила правото му по чл. 10 от Конвенцията. Правителството възразява, че жалбата трябва да бъде обявена за несъвместима *ratione materiae* на основание на чл. 17 от Конвенцията (забрана за злоупотреба с права). Съдът приема, че отговорът на въпроса за приложимостта на чл. 17 следва да се даде при разглеждане по същество на оплакването по чл. 10 и обявява жалбата за допустима.

51-52. Жалбоподателят поддържа, че чл. 10 от Конвенцията не допуска подвеждането под наказателна отговорност заради публикуването на част от произведение на изкуството, което не е било забранено в държавата ответник, и че присъдата срещу него представлява „намеса“, която не е необходима в едно демократично общество. Като признава, че присъдата представлява „намеса“, правителството възразява, че тя е била предвидена от закона и необходима в едно демократично общество, тъй като представлявала пропорционална реакция от страна на държавата с цел ограничаване на достъпа на други хора до агресивни, дискриминационни или провокативни послания.

53-58. Жалбоподателят е осъден за това, че е предоставил достъп на трети лица до съдържание, използвайки профил в уебсайт за социални мрежи. Както на национално ниво, така и пред Съда жалбоподателят отрича да е бил потребител на съответния акаунт във VK и твърди, че оспорваните видео и аудиоклипове са били публикувани в него от други лица. Първо, Съдът счита, че в основата на присъдата срещу жалбоподателя стоят дейности, попадащи в

обхвата на свободата на изразяване, защитена от чл. 10 от Конвенцията. На второ място, Съдът повтаря, че когато жалбоподателят твърди, че като са му приписали изявления, които никога не е правил, и са го осъдили във връзка с тези изявления, националните съдилища косвено са задушили упражняването на свободата му на изразяване и той може да се позове на защитата на чл. 10. Да се приеме обратното би било равносилно да се изисква от него да признае деянията, в които е обвинен. В тази връзка следва да се има предвид, че правото да не се самообвинява, макар и да не е изрично посочено в чл. 6 от Конвенцията, е общопризнат международен стандарт, който е в основата на понятието за справедлив процес. Както на национално ниво, така и пред Съда жалбоподателят отрича, че профилът във VK е негов и твърди, че материалите са били публикувани от друго лице. Както пред националните юрисдикции, така и пред Съда той излага алтернативен довод, който се състои по същество в твърдение за несъвместимост на наказателното преследване срещу него с чл. 10 от Конвенцията. При това положение Съдът не намира причина да не се съгласи с констатацията на националните съдилища, че жалбоподателят е използвал акаунт във VK, запазил е изключителен достъп до него и е направил достъпни оспорваните материали. Следователно Съдът приема, че е имало „намеса“ в правото на жалбоподателя на свобода на изразяване съгласно чл. 10, § 1 от Конвенцията.

59-69. Осъждането на жалбоподателя е било предвидено в закона – Наказателния кодекс във връзка със Закона за борба с екстремизма, и е преследвало легитимна цел – предотвратяване на безредици и престъпления и за защита на „правата на другите“ по смисъла на чл. 10, § 2 от Конвенцията, и по-специално на достойнството на хората от неруски етнос. Според Съда подбуждането към раздор между етническите групи чрез призови към

насилие крие опасност за всички участващи групи и други части от населението. По отношение на преценката относно необходимостта на намесата в едно демократично общество Съдът напомня, че неговата роля е, наред с другото, да разгледа намесата в светлината на делото като цяло и да определи дали националните органи са представили „релевантни и достатъчни“ причини, за да я оправдаят, включително дали са извършили разумен анализ на релевантните факти.

70-73. При оценката на намесата в свободата на изразяване в случаи от този тип, наред с общите принципи, формулирани в практиката на Съда по чл. 10 от Конвенцията (вж. *Perinçek v. Switzerland* [GC], no. 27510/08, §§ 196-97), различни фактори могат да се окажат релевантни и трябва да бъдат взети предвид, включително социалната и политическата обстановка, в която са направени изявленията; дали изявленията, справедливо тълкувани и разглеждани в техния непосредствен или по-широк контекст, могат да се разглеждат като пряк или непряк призив към насилие или като оправдание на насилие, омраза или нетърпимост; начинът, по който са направени изявленията, и възможността – пряка или непряка – те да доведат до вредни последици. Именно взаимодействието между различните фактори, а не всеки един от тях, разглеждан изолирано, определя изхода на конкретното дело, включително когато е трябвало да се намери баланс между свободата на изразяване и правата на другите. Съдът е взимал предвид намерението или целта, преследвана от жалбоподателя, по-специално когато тези съображения съставляват част от мотивите на наказателните съдилища. Например фактът, че авторът на противоречиви изявления е действал без „расистки мотив“ или намерение за подбуждане към омраза или насилие или, *a fortiori*, че целта на разпространението на подобни изявления е

била да се изобличат или осъдят расистки или нетолерантни възгледи, е разглеждан от Съда като релевантен фактор при преценката за наличието на убедителни доказателства дали присъдата срещу жалбоподателя е била „необходима в едно демократично общество“ по смисъла на чл. 10 от Конвенцията. Това съображение е особено важно при прилагането на чл. 17 от Конвенцията в случаите, когато, обратно, с изявленията си жалбоподателите са се опитали да се позовават на правата по Конвенцията, за да участват в дейности или да извършват действия, насочени към нарушаване на правата и свободите, установени в нея (вж. *Pavel Ivanov v. Russia* (dec.), no. 35222/04), а не, например, към допринасяне за дебата по въпрос от обществена значимост.

74-78. Присъдата срещу жалбоподателя се основава на съображението, че действията му са целели подбуждане към насилие. Вината е установена въз основа на факта, че процесните материали съдържат призови към насилие, целящо разпалване на междуетнически раздор и нарушаване на правата и свободите на неруските етнически групи, както и на редица други съображения, свързани с отношението на жалбоподателя към това съдържание, изборът му да запази мълчание по време на наказателното производство и т.н. Същественият въпрос е дали изявленията попадат в категорията на ползващите се със засилена или намалена защита по чл. 10 от Конвенцията, което трябва да реши Съдът, като същевременно вземе предвид и заключенията на националните юрисдикции в това отношение. Рискът от вреди, които съдържанието и съобщенията в интернет нанасят на упражняването и ползването на правата и свободите на човека, може да бъде по-висок от този, който нанася пресата, тъй като „незаконната реч“, включително речта на омразата и призивите към насилие, може да бъде разпространена както никога досега, в световен мащаб, за броени секунди, а понякога остава

постоянно достъпна онлайн. В същото време обхватът и следователно потенциалното въздействие на изявление, публикувано онлайн с малка читателска аудитория (или, според случая, онлайн последователи в платформите на социалните медии), и изявление, публикувано на основни или много посещавани уебстраници, може да се различават. За оценката на потенциалното влияние на дадена онлайн публикация може да е уместно да се определи обхватът на нейното достигане до обществеността (вж. *Savva Terentyev v. Russia*, no. 10692/09, § 79).

79-82. Във вътрешното производство жалбоподателят е запазил мълчание. Пред Съда той не заема никаква позиция, свързана с участието му и мотивацията му да направи оспорвания материал достъпен чрез акаунта във VK, но настоява, че наказателното преследване за цитат от произведение на изкуството, което не е забранено, не може да бъде съвместимо с чл. 10 от Конвенцията. Националните съдилища установяват, и жалбоподателят не оспорва, че проявява интерес към това, което може да се опише като националистически идеи. Няма данни действията, за които е бил осъден да са били придружени от някакво изявление, което например да разкрива отношението на жалбоподателя към оспорваните материали. Позовавайки се на заключенията от доклада, въззивният съд е приел, че с посланията си той е целял подбуждане към насилие на етническа основа и нарушаване на правата и свободите на неруснаците. Не се твърди, и Съдът няма причина да счита, че като е публикувал материалите и ги е направил достъпни за други потребители, жалбоподателят е допринесъл или поне е възнамерявал да допринесе за какъвто и да е дебат по въпрос от обществена значимост.

83-90. Съдът отбелязва, че на видео материала се показва мъж, облечен като възрастна жена, който прави ксенофобски и

расистки изявления и действия според тях, докато бива подстрекаван от друго лице в ролята на привърженик на националистически или неонацистки идеи. Установено е, че видеото е откъс от филм, който е насочен към осмиване на расистката пропаганда. Съдът обаче отбелязва, че това послание по никакъв начин не е било очевидно, тъй като спорният материал е бил изваден от цялостния контекст на филма без никакъв коментар. Що се отнася до аудиозаписа, Съдът приема, че той може разумно да бъде възприет като призив към насилие срещу хора от неруски етнос и като призив към нарушаване на техните права чрез насилствени действия. По тази причина Съдът има съмнения, че упражняването от страна на жалбоподателя на свободата му на разпространяване на информация и идеи е имало някаква съществена стойност за обществото при конкретните обстоятелства в настоящия случай. Съдът приема, че националните юрисдикции са доказали по убедителен начин престъпния умисъл на жалбоподателя спрямо това съдържание, като са доказали, че процесните материали подбуждат към междуетнически раздор, както наличието на ясно намерение у жалбоподателя да извърши съответните действия, мотивирани от омраза или нетърпимост.

91-93. По делото е установено, че достъп до спорните материали са имали около петдесет души. Към момента на разглежданите събития жалбоподателят не изглежда да е бил известен или популярен потребител на социалните медии или обществена или влиятелна фигура, която би могла да привлече общественото внимание към материала и по този начин да засили потенциалното му вредно въздействие. Въпреки това Съдът не изключва, че споделянето на такова съдържание в рамките на онлайн група (дори относително малка) от съмишленици може да има за резултат засилване и радикализиране на техните идеи, без да бъдат изложени на

критична дискусия или различни мнения. Съдът също така отбелязва, че в решенията на националните съдилища не се посочва, че материалът е бил публикуван в чувствителна социална или политическа обстановка. Посочените по-горе елементи обаче не са решаващи в настоящия случай, тъй като мотивите на националните съдилища, от които се извежда престъпният умисъл на жалбоподателя, могат да се считат както за релевантни, така и за достатъчни, за да оправдаят наказателното преследване на престъплението подбудителство към междуетнически раздор чрез насилие. На последно място, постановената срещу жалбоподателя присъда е пропорционална с оглед на конкретните обстоятелства по делото. Следователно не е налице нарушение на чл. 10 от Конвенцията.

Твърдяно нарушение на чл. 6 от Конвенцията

97-106. Жалбоподателят се оплаква, на основание чл. 6 от Конвенцията, че заседанието пред въззивния съд по наказателното дело срещу него е проведено при закрити врати, т.е. до ограничаването на достъпа на медиите и обществеността до него. Правителството възразява, че жалбата по чл. 6 трябва да бъде отхвърлена на основание на чл. 17 от Конвенцията.

107-109. Съгласно руското законодателство ограничаването на достъпа на медиите и обществеността до съдебните заседания се счита за защитна мярка в контекста на наличието на достатъчно информация, потвърждаваща съществуването на заплахата, *inter alia*, за физическата неприкосновеност на жертвата на престъпление, свидетел или друго лице, участващо в наказателното производство, или неговите близки. В настоящия случай Съдът не приема за доказано, че тази мярка е било „строго необходима“ само с оглед на факта, че жалбоподателят е бил подведен под наказателна отговорност за деяние от категорията на престъпленията срещу

конституционния ред и националната сигурност. Въззивният съд не е посочил никакви аргументи, които да оправдаят провеждането на заседанието при закрити врата: в тази връзка първоинстанционният съд е провел публично заседание, без да се изтъкват каквито и да било съображения за сигурност.

110-116. Съдът отбелязва, че касационната инстанция е счела, че процесуалните права на жалбоподателя не са били нарушени поради разглеждането на жалбата при закрити врати, предвид публичното заседание, проведено пред първа инстанция; защитата не е обжалвала решението за провеждане на въззивното заседание при закрити врати; в касационната си жалба те не са представили убедителни аргументи в смисъл, че разглеждането на жалбата при закрити врата е засегнало съществено правата на защитата. Въпреки това (не)нарушаването на правото на подсъдимия на публично

разглеждане на делото по отношение на изключването на обществеността и пресата не е свързано непременно с наличието на реални вреди за упражняването на другите процесуални права на подсъдимия, включително тези, защитени от чл. 6, § 3 (право на защита). Разглеждането на делото на първа инстанция в публично заседание също не може да доведе до заключението, че чл. 6, § 1 е бил спазен. Не е било уместно да се откаже от устно (и следователно публично) разглеждане на жалбата, тъй като жалбоподателят вече е имал такова на първа инстанция. На последно място, правителството не поддържа, че твърдяното нарушение на правото на жалбоподателя на публично разглеждане на делото пред въззивната инстанция е било отстранено в касационното производство. Следователно Съдът приема, че е налице нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията

7. ЗАЩИТА НА СОБСТВЕНОСТТА

За да могат властите да преценят пропорционалността на мярката (конфискация) и да предоставят гаранции срещу произвол, член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията изисква законодателството да предвижда разглеждане на законосъобразността на поведението на собственика, когато стоките са конфискувани в производство срещу трети лица.

Решение по делото [Trafik Oil - I EOOD v. Bulgaria \(no. 67437/17\)](#)

8. ЗАБРАНА ЗА ДИСКРИМИНАЦИЯ

Жалбоподателката Йочева е самотна майка, на която общината е отказала да отпусне предвидената в чл. 7, ал. 9 ЗСПД месечната помощ за деца с един жив родител. Съдът намира, че е налице дискриминация по признак пол, доколкото майката е посочена в акта за раждане и тя като родител не може да представи изискуемите документи, и по признак семейно положение, което е резултат от прилагането на нормата, обхващаща само семейства, в които единият родител е починал. Съдът подробно обсъжда и не намира обективно основание за различното третиране на жалбоподателката, поради което намира нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 8.

Решение по делото [Yocheva and Ganeva v. Bulgaria \(nos. 18592/15 and 43863/15\)](#)

9. ДРУГИ ПРАВА

Арестът на лице в Шенгенското пространство и в Европейския съюз, за което е издадена червена бюлетина от Интерпол може да е в нарушение на принципа *Ne bis in idem*, когато компетентните органи са запознати с окончателно съдебно решение, установяващо прилагането на този принцип, взето в държава - страна по Шенгенското споразумение, или в държава членка.

Решение на СЕС (голям състав)
[C-505/19, WS v. Bundesrepublik Deutschland](#)

1) Член 54 от Конвенцията за прилагане на споразумението от Шенген и член 21, параграф 1ДФЕС, разглеждани през призмата на член 50 от Хартата на основните права, трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат временното задържане от органите на държава, страна по Шенгенското споразумение или на държава членка на лице, за което по искане на трета държава Международната организация на криминалната полиция (Интерпол) е публикувала червена бюлетина, освен ако във влязъл в сила съдебен акт, приет в държава, страна по това споразумение, или в държава членка, се установи, че производството по отношение на това лице съответно в договаряща държава или в държава членка за същите деяния като тези, на

които се основава посочената червена бюлетина, вече е окончателно приключило.

2) Разпоредбите на Директива 2016/680 относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от компетентните органи за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления или изпълнението на наказания и относно свободното движение на такива данни, и за отмяна на Рамково решение 2008/977/ПВР на Съвета, разглеждани през призмата на чл. 54 от Конвенцията за прилагане на споразумението от Шенген и чл. 50 от Хартата на основните права, трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат обработването на личните данни, съдържащи се в издадена от Международната организация на криминалната полиция (Интерпол) червена бюлетина, докато с влязъл в сила съдебен акт, приет в държава, страна по Шенгенското споразумение или в държава членка, не е било установено, че принципът *ne bis in idem* се прилага за деянията, на които се основава тази бюлетина, стига посоченото обработване да отговаря на предвидените от тази директива условия, по-специално доколкото то е необходимо за изпълнението на задача, осъществявана от компетентен орган, по смисъла на член 8, параграф 1 от директивата.

По преюдициални запитвания,

отправени от румънски съдилища относно естеството и правните последици на Механизма за сътрудничество и проверка, както и относно обхвата на докладите, изготвени от Комисията в рамките на механизма СЕС се произнася по редица румънски реформи в областта на съдебната организация, дисциплинарния режим, приложим за съдиите, финансовата отговорност на държавата и личната отговорност на съдиите в резултат на съдебна грешка.

Решение на СЕС (голям състав) по съединени дела [Association "Forum of Romanian Judges" v. Judicial Inspection, cases C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 et C-397/19.](#)

СЕС постановява, че Решение 2006/928 на Комисията от 13 декември 2006 г. за създаване на механизъм за сътрудничество и проверка на напредъка на Румъния в постигането на специфични цели в областите на съдебната реформа и борбата срещу корупцията и докладите, изготвени от Комисията въз основа на това решение, представляват актове на институция на ЕС, които подлежат на тълкуване съгласно член 267 ДФЕС. На следващо място Съдът приема, че що се отнася до правното му естество, съдържание и времеви последици, Решение 2006/928 попада в приложното поле на Договора за присъединяване, тъй като това решение е акт, приет въз основа на Акта за присъединяване, който е задължителен за Румъния от датата на присъединяването ѝ към Европейския съюз.

Що се отнася до правните последици на Решение 2006/928, Съдът приема, че това решение е задължително в своята цялост за Румъния от момента на присъединяването ѝ към Европейския съюз и я задължава да изпълни показателите, които също са задължителни и са посочени в приложението към решението. Тези критерии, определени въз основа на недостатъците, установени от Комисията преди присъединяването на Румъния към Европейския съюз, имат за цел по-специално да гарантират, че тази държава членка спазва принципа на правовата държава. Следователно от Румъния се изисква да предприеме подходящи мерки, за да изпълни тези критерии, и да се въздържа от прилагането на мерки, които биха могли да застрашат тяхното изпълнение.

Що се отнася до правните последици на докладите, изготвени от Комисията въз основа на Решение 2006/928, Съдът уточнява, че в тези доклади са формулирани изисквания по отношение на Румъния и са отправени „препоръки“ към нея с оглед на изпълнението на показателите. В съответствие с принципа на лоялното сътрудничество Румъния трябва да вземе предвид тези изисквания и препоръки и да се въздържа от приемането или запазването на мерки в областите, обхванати от показателите.

Фондация „Български адвокати за правата на човека“

Гр. София 1000
Ул. „Гурко“ № 49, вх. А, ет. 3
Тел./Факс. : 02/980 39 67

e-mail: hrlawyer@blhr.org

www.blhr.org

Редактор на броя и подбор на решенията *София Разбойникова*

За изготвянето на броя допринесоха и *Анна Гаврилова, Васил Панайотов, Десислава Джарова, Красимира Гонгалова, Никола Огнянов, Пламен Стефанов.*

E-mail за връзка: hrlawyer@blhr.org

© Всички права запазени

Публикуваният текст не обвързва Европейския съд по правата на човека, Съвета на Европа или Съда на Европейския съюз.

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на фонд „Активни граждани България“ по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Фондация „Български адвокати за правата на човека“ и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на фонд „Активни граждани България“.